SEZAİ KARAKOÇ

İSLÂM

10.baskı

DİRİLİŞ YAYINLARI

İSLÂM

YAZARIN ÖBÜR ESERLERİ
(DİRİLİŞ YAYINLARI'ndan)

Şiir:

ŞİİRLER I Monna Rosa
ŞİİRLER II Şahdamar/Körfez/Sesler
ŞİİRLER III Hızırla Kırk Saat
ŞİİRLER IV Taha'nın Kitabı/Gül Muştusu
ŞİİRLER V Zamana Adanmış Sözler
ŞİİRLER VI Ayinler/Çeşmeler
ŞİİRLER VII Leylâ ile Mecnun
ŞİİRLER VIII Ateş Dansı
ŞİİRLER IX Alınyazısı Saati
GÜN DOĞMADAN (Şiirlerin Toplu Basımı)

Hikâye:

HİKÂYELER I Meydan Ortaya Çıktığında
HİKÂYELER II Portreler

Piyes:

PİYESLER I • ARMAĞAN

Çeviri Şiir:

BATI ŞİİRLERİNDEN • İSLÂMIN ŞİİR ANITLARINDAN

Düşünce:

RUHUN DİRİLİŞİ • KIYAMET AŞISI • ÇAĞ VE İLHAM I-II-III-IV • İSLÂM TOPLUMUNUN EKONOMİK STRÜKTÜRÜ • DİRİLİŞİN ÇEVRESİNDE • İSLÂMIN DİRİLİŞİ • DİRİLİŞ NESLİNİN ÂMENTÜSÜ • İNSANLIĞIN DİRİLİŞİ • YİTİK CENNET • GÜNDÖNÜMÜ • MAKAMDA • DİRİLİŞ MUŞTUSU • DÜŞÜNCELER I-II • FİZİKÖTESİ AÇISINDAN UFUKLAR VE DAHA ÖTESİ I-II-III • YAPI TAŞLARI VE KADERİMİZİN ÇAĞRISI I-II • UNUTUŞ VE HATIRLAYIŞ • VAROLMA SAVAŞI • ÇAĞDAŞ BATI DÜŞÜNCESİNDEN • SAMANYOLUNDA ZİYAFET

Deneme:

EDEBİYAT YAZILARI I Medeniyetin Rüyası Rüyanın Medeniyeti Şiir
EDEBİYAT YAZILARI II Dişimizin Zarı
EDEBİYAT YAZILARI III Eğik Ehramlar

İnceleme:

YUNUS EMRE • MEHMED ÂKİF • MEVLÂNA

Günlük Yazılar:

FARKLAR • SÜTUN • SÛR • GÜN SAATİ

SÖYLEYİŞLER:

Röportaj:

TARİHİN YOL AĞZINDA

Konferans:

ÇIKIŞ YOLU I- Ülkemizin Geleceği

Meydan Konuşması

ÇIKIŞ YOLU II- Medeniyetimizin Dirilişi
ÇIKIŞ YOLU III- Kutlu Millet Gerçeği

SEZAİ KARAKOÇ

İSLÂM

10. baskı

DİRİLİŞ YAYINLARI
Nuruosmaniye Cd. Derin Han, No: 8/1
34410 Cağaloğlu-İstanbul Tel: (0212) 519 04 57
Posta Çeki No: 348155
www.dirilisyayinlari.gen.tr

Diriliş Yayını: 45

Birinci Baskı: 1967, (**Yazılar** adlı eserde **Farklar** ve **Dirilişin Çevresinde** ile bir arada), İkinci Baskı: 1975, Üçüncü Baskı: 1978, Dördüncü Baskı: 1979, Beşinci Baskı: 1985, Altıncı Baskı: 1989,Yedinci baskı 1997, Sekizinci baskı: 2005, Dokuzuncu Baskı: 2008.

BU KİTAP

Bu kitap, 1960'da **Diriliş**'de, 1961 ve 1962'de **Yeni İstiklâl**'de, 1966 ve 1967 yıllarında da **Diriliş**'de Yayınlanan yazılardan oluşmuştur. Bu yazılar bütün halinde 1967'de **Diriliş**'de bir kez daha yayınlanmış ve ilk kitap haline gelişi, 1967'de, **Yazılar** adlı üç kitaptan oluşan eserin içinde yer almasıyla gerçekleşmiş bulunmaktadır. **İslâm**, 1974'de tekrar, **Diriliş**'de tüm olarak yayınlanmış, sonra, 1975'de, yeniden kitap olarak çıkmış ve o günden bugüne yukarıda belirtilen baskıları yapmıştır

© Diriliş Yayınları. BU KİTAP DAHİL BÜTÜN ESERLERİMİZİN TÜM YAYIN HAKLARI SAKLIDIR (Değerlendirme amacıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, yazarın yazılı izni olmadan, hiçbir surette alınamaz, çoğaltılamaz, çevirisi yapılamaz, radyo, TV'lerde okunamaz, kaset ve CD'lere aktarılamaz, internet dosyası açılamaz).

İçdüzen: Sembol Tanıtım
Baskı-Cilt: Bayrak Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti. Davutpaşa Cd. No: 14/2 Topkapı- İstanbul
İstanbul- Şubat 2011

İSLÂM

DİN

«Allah'ın indinde din İslâmdır» mutlak ölçüsünün tuttuğu ışık içinden bakılınca, tarihçilerin ve sosyologların tesbit ettiği dinlerin, biri (yani İslâm) müstesna, «Din» olmadıkları, olamadıkları, ya da din olmaktan çıktıkları fark edilir.

Din adı altında toplanan tarihî insan duygularının birer birer incelenmesi bunu açıkça ortaya kor.

İslâm Dini'nin başlıca özellikleri, ezelî ve ebedî, tek bir Yaratıcıya, Yaratıcı'nın insan için tertip ettiği «mutlak bir düzen»e ve biçimlerin son şeklini aldığı ve bütün hesapların görüldüğü ebedî bir gelecek ve öte dünyaya inanma ve bu inançlara göre yaşamadır. Daha kısaltılarak: 1) Allah'a iman. 2) Âhirete iman. 3) Allah'ın, ferdî ve içtimaî olarak gerçekleştirilmesini istediği ve hesabını soracağı düzene inanış... ve bu düzeni gerçekleştirme. Bütün bu ve buna bağlı özellikleriyle İslâmı, o, bütününde ahlâkî, içtimaî, siyasî, hattâ iktisadî sistemler bulundurduğu halde, bu sistemlerden birine irca mümkün değildir. İslâma, onun bir ahlâkı var diye sadece ahlâk deyip geçilemez. Onun bir devlet düşüncesi ve teklifi var diye, bir devlet doktrinidir de-

nip geçilemez. «O, içtimaî bir mezheptir, bir nevi sosyalizmdir» gibi hükümler, onun bütününe uygulanamaz, Onu bütünüyle kucaklayamaz. Her birine ayrı ayrı itiraz edilebilir. Bu nevi adlandırmalar, bir kısmını içine alsa bile bir kısmını dışında bırakır. Bunun içindir ki, İslâm vak'ası, bu vak'alardan ayrı, bu vak'aları da çevresinde toplayan, bunları da mutlaklaştıran ve gerçek yerine oturtan, sui generis bir vak'adır. Buna ayrı bir isim vermek gerekir, vak'a adı olarak ki, o da dindir. O halde, tarihçi ve sosyologların, Allah'ın koyduğu, mutlak ölçüye uygun olarak, İslâmı bir din saymaları doğrudur. Onlar bu noktada aldanmamışlardır. Fakat, onların aldandığı nokta bundan sonra başlar. Onlar, İslâma din demekle yetinmemişler, din olmayan, belki dine benzeyen, şüphesiz insan ruhundaki dine mahsus yeri haksız olarak zapt ve gasp etmiş birtakım bâtıl inanış sistemlerine din adını vermişlerdir, işte yanıldıkları nokta buradadır.

Tarihçi ve sosyologun din adını verdiği, Yahudilik ve Hıristiyanlık, ilk bakışta «din»in tarifine en yaklaşanlarıdır. Bunun da sebebi, bunların, gerçek din olan İslâm'ın ilk şekillerinin bozulmuş, saflığını kaybetmiş ve aslından uzaklaşmış durumları olmalarıdır. Yâni onlar, çıkışlarında dindirler. Fakat tarih şartlarında «din»liklerini kaybetmiş, biri bir millet ütopyası, siyasî bir ideal dergisi, öbürü de, dinin temel özelliklerini latan bir şekilde, bir körbarsak gibi yapısında süs biçiminde taşıyan bir ahlâk sistemi olmuştur. Evet, yahudi dininde bir tanrıya inanış vardır. Ama bu Tanrı İsrail'in tanrısıdır. Yâni bir nevi bir klan tanrısı. Öteki dünya inancı ta-

mamen kaybolmuş, din, sadece bu dünyada yahudilerin, öbür insanlara hükmetmesini sağlayan siyasî bir ideal olmuştur. Yâni yahudi milliyetçiliği. Hıristiyanlık da, başlangıçtaki gerçek dinin «günah» duygusundan kurtulamayan insanlara ruhî rahatsızlıklarını giderici bir ahlâk ve psikolojik tatmin mekanizmasıdır. Din, onlarca insanı mahkûm eder, zincirle bağlar insanı âdeta. Hıristiyanlık, insanı din şartlarıyla şartlamaz, dinin bağından çözer, dinden kurtarır âdeta. Hıristiyanlıkta, hep altyapıda şu mekanizma tekrar eder durur âdeta: «Görünmeyen din» mahkûm eder, Hıristiyanlık kurtarır. Baba mahkûm eder, oğul kurtarır. Kutsal kitap mahkûm eder, papaz kurtarır, affeder. Görünmeyen plân insanı suçlu yapar, görünür plân tekrar suçsuzlaştırır. Yâni, din, bir parçası, insanı mutlak mahkûm edici, öbür parçası, diğerinin üzerinde gidip gelerek tashih edici, hiçe ircâ edici, iki parçalı psikolojik bir med ve cezir hâdisesinden ibarettir. Hıristiyanlığın böylece, farkında olmadan Tanrı hakkındaki fikri olumsuzdur. Onun gerçek bir yaratıcıda bulunması gereken ilk özellik, eserine koyduğu iyiliğin kötülüğe baskın ve başat olması özelliği yoktur, Hıristiyanlığın tanrısında. O, insanı doğuştan suçlu yaratmıştır. Kötülük baskın ve başattır. Bir insan olan oğul olmasaydı, insanın hali berbattı! Görülüyor ki, Hıristiyanlık, eski Yunan tiyatrosunun yaptığını yapmaktadır insanda; bir nevi bir katarsis sistemidir. Dinin esası olan «İlâhî menşe»e dayanacağına o, «ilâhî menşe» hakkındaki peşin ve olumsuz korkusuyla, «insanî menşe»e sığınmıştır. O «insanî menşe»in «İlâhî menşe» ile başa çıkabil-

mesi için, ona da ek olarak bir tanrılık tanınmıştır. Bugünkü Hıristiyanlığın iç oluş mantığı budur. O, dinden kaçan, dini, yakalayan bir ağ gibi düşünen ve ağdan kurtulmaya çalışan bir balık gibi bir hülyaya sığınan bir avuntu sistemidir. Bir avunuş sistemine, «mutlak gerçekler sistemi» olan Dinin adını vermek nasıl uygun düşebilir?

Eski Yunan dini yani çoktanrıcılığa gelince, bu da, din adını almaya lâyık değildir. Yunan dini, din olmaktan çok bir mitolojidir. Yunan tanrıları, insan ruhunda ve muhayyilesindeki, tabiat güçlerinin sürekli etkilerinin ilkin soyutlaştırılmış, sonra da konkreleştirilmiş izdüşümleridir, gölgeleri ve hayalleridir. Yunan mitolojisi, din gibi tabiatüstü bir karakter taşımaz, tabiatın, sembolik ve değer hükümlerine bağlanmış sürrealist bir yorumundan başka bir şey değildir. Belki realiteüstüdür ama tabiatüstü değil. Bu bir din olmaktan çok; ilkel bir kâinat anlayışı ve ilkel bir ilim teorileri bütünüdür. Çin ve Hint tanrıları da yine tabiatla insanın savaşından doğma «savaş öcüleri»nden ibarettir. Yâni, Doğu tanrıları, Çin ve Hint tanrıları, Yunan tanrılarının bir arabıdır. İkisinde de tanrıların kaynağı tabiattır. Aralarındaki fark, tabiatın yorumunda, birinin öbürüne göre daha karamsar, berikinin de öbürüne göre daha optimist bir ruhla, «düş» sistemini kurmasıdır. Yâni, bir simetrik sistemde, bir koordinatlar sisteminde Yunan tanrıları (+) olarak kabul edilirse, Hint ve Çin tanrıları (-) tanrılardır! Bu simetrik sisteminin tam orta noktası, yâni (0) noktası, tanrısız din olan, saadetin nirvanaya yâni sıfıra ulaşmakta olduğunu iddia eden Budizmdir. Nite-

kim, Doğu tanrıları hiç iyilik yapmaz, tutumları hep menfidir. Doğulunun yaptığı, sadece, bu tanrıların şerlerinden korunmak, felâketlerine çarpılmamak için onlara yatıştırıcı sunuşlarda bulunmaktır. Hıristiyanlık nasıl Tanrıdan ve Dinden bir kaçış ve kurtulmaya çalışma ve bir türlü kurtulamama ise, Doğu dinleri (Taoizm, Brahmanizm ve Konfüçyüs dinleri) de, aslında tabiattan bir kaçış, bir kurtulmaya çalışma ve bir türlü kurtulamama olayıdır. Yunan politeizmi insanın tabiata bir med ve cezri, Doğu politeizmi ise, sadece cezridir. Hıristiyanlık da, insanın din karşısındaki ebedî bir cezrinden başka bir şey değildir.

Böylece, Hıristiyanlık ve Yahudilik, dinden sürekli bir uzaklaşma, kopma, dinin sürekli bozuluşu ve değişişi, Doğu ve Batı dinleri, sürekli bir din olmama, din dışı, soyut ve sembolik tabiat yorumları, Budizm ise, sürekli olarak din olamayışlardan ibarettir.

İNKÂR HAKKI

Varlıkları sıralarız; cansızlar, bitkiler, hayvanlar ve insanlar. Bu varlıklardan, var olma yeteneklerine bakılırsa, bir sonra gelenin, bir önce gelenden daha çok var olma imkânını taşıdığı söylenebilir. Yâni insanla hayvandan ikisi birden var olmayabilirdi. Ama, ikisinden biri var olsaydı, insanın var olması daha mümkündü. Hayvandan insana çıkılınca, yapmak, değiştirmek, bir çeşit var etmek gücü artmıştır, çünkü. Bitki cansızdan, hayvan bitkiden, insan hayvandan daha çok vardır, daha vardır. İnsandan meleğe, melekten Allah'a gidince, bu varoluş güçleri, imkânları, sebepleri ve hakları artar. Allah, bu sebep ve hakkın, sonsuzda ulaştığı Varlıktır. O noktada Allah kendi kendisiyle vardır. Oraya kadar, derece derece, bütün hak ve sebepler, o Hak ve Sebebe bağlı olarak vardır.

Allah'la insandan yalnız birinin var olması gerekseydi, herhalde (daha doğrusu, şüphe yok) Allah'ın var olması mantıkî olurdu. Bunun için eskiler Allah için Vacibül Vücut derlerdi. Öbür varlıklar için «mümkün» kelimesini kullanırlardı. İnsan

varlığı bir gerçek olduğuna göre, onun varlığından daha çok ve daha mutlak (çünkü: insanın varlığı bir nisbîlik taşıyor) olarak var olması gereken Allah'ın varlığına inanmamak, ahlâkî yetersizlikten önce, düşünce azlığına yorulamaz mı?

Varlık Allah'la başlıyor. Var olmayı ancak O'nunla açıklayabiliyoruz. Çünkü: tek başına olabilecek bir O vardır. Var olmamayı da var eden O'dur. Ama var olmamak, O'na uzanmak gücünde değil. İnsan ve eşya ise, hem yokluğa, hem varlığa şartlı, ayarlı. Târif gereği böyle. Allah, târif gereği (en çok) var olan, var olması en önce gerekendir. Târif gereği, yok olmasına sebep bulunmayandır.

İnsan bir taklit eseridir. Bu taklitten Gerçeğe yükselmek, Allah'ı bulmak demektir.

Bize verilen inkâr gücü bile, Allah'ın varlığını ve büyüklüğünü söylüyor. Farkında değiliz ki, inkâr ederken bile, inkârımızın biraz ilerisinde O duruyor.

Bana Allah'ın varlığı için sebep soranlara diyorum: ben, var olduğumu her farkedişte (çünkü insan kendi varlığını bile hep hatırda tutamıyor, öylesine unutkan bir varlıktır), Allah'ı kendimden önce ve kendimden çok buluyorum. Varlığımdan şüpheye düştüğüm anlarımda da, silkinip «varım, diyorum, çünkü Allah var». Allah var, öyleyse varım.

Allah olmasaydı, bütün varlıklar, bir deniz hayvanı kabuğu gibi bir şey olurdu. «Allah, göklerin ve yerin nurudur» âyetindeki, varlığın yansıttığı ışığı ordan kaldırmak istediklerinin farkında mıdır inkâr edenler?

İnkâr edenler, Allah'ın varlığı olmazsa, diyelim nasıl var olduğumuzu açıklasınlar, ama niçin var olduğumuzu açıklayabilirler mi?

Varlığın derece yükselmesini kabul ettikten sonra, neden insanın üstünde, kendi kendinin sebebi, geçmez ve değişmez bir Varlık kabul edemezler.

Allah'ı inkâr ediş, bence, insanın kendinden uzaklaşmasından doğuyor. Eşyaya doğru gittikçe, kendinden ve büyük Bütünden uzaklaşmış oluyor insan. Bunun için belki, eşyadan soyunup, kendinden ibaret kalan kişi kolaylıkla Allah'ı bulabiliyor. Allah'a inanı ne kadar az olursa olsun, büyük bir felâket anında insan Allah'ı neden hatırlar? İnsan o anda bütün eşyadan tecerrüt etmiştir de ondan. Zelzelede, su baskınında, ölümün yaklaşmasında, böyle. Demek ki, Allah'a inanmak, inkârcıların sandığı gibi, sonradan olma, geleneğin getirdiği, insanların aldatması ve aldanması ile ortaya çıkan bir şey değildir. Asıl inkârdır ki, sonradan bulaşır, öğretilir insanlara, onunla insanlar aldatılır, hattâ bu aldanış, bir gelenek halini alır. Bütün arızîliklerden sıyrıldığımız anda, Allah'ı en kesin ve keskin bir buluşla buluyoruz. Ama üzerimize, eşya yürüdükçe, eşyanın bizi kuşatması, içine girdiğimiz medeniyetin bir kaçınılmaz şartı oldukça, Allah'ı bulmak güçleşiyor, ondan gittikçe uzaklaşıyoruz. Tarihe de bakılırsa, Allah'tan ıraklaşma çağları, eşyanın çoğaldığı, insanın «eşya yapan varlık» olarak tanındığı çağlardır, materyalist çağlardır. Eşya arttıkça, Allah'la insan arasındaki yolda, insan adım başında kapaklanıyor. Barikatlar artıyor çünkü.

Araya, eşyayla, garip bir oyun giriyor.

Bu inkâr edişte, insanların, şuuraltlarında, Allah'a inanırlarsa «insan şeklinde bir tanrıya» inanmış olacakları aldanışının da payı var gibi geliyor bana. Onu, bütün varlığı aşan ve çevreleyen, bütün varlığa tasarruf eden bir Varlık olarak değil de, herhangi bir varlık gibi düşünmek, onun yok olduğu düşüncesine de götürüyor birtakım insanları. Örnek olarak diyelim, bir filozof kalkıp «Allah ölmüştür» diyor. Tıpkı bir insan gibi düşünüyor Allah'ı. Gerçi, buna biraz da Hıristiyanlık sebep oldu. Allah'ı insanlaştırmak isteyerek. Biraz da insanın kendisi. Çünkü: insan konkreci (müşahhaslaştıran) bir varlıktır. Dikkat etmez, uyanık olmazsa, muzip hayal gücü, hemen bir bakar (sığır)dan bir tanrı oyar. Allah «mücerret bir fikirden ibarettir» demek istemiyorum. Allah'ın varlığının eriştiği müşahhaslığı insanoğlu idrâk edemez bu şartlarıyla. Benim yerdiğim müşahhaslık, Allah'ı insan gibi fikrettiren müşahhaslıktır. Yoksa, var olmak bakımından, boşluk bırakmamak ve tatil yapmamak bakımından Allah'ın varlığıyla hiç bir varlık ölçülemez. Allah şu veya bu varlık gibi var olamaz, kendisi gibi var olur. «Allah ölmüştür» diyen bir filozof, ancak, Allah'ı insana şartlamak isteyen hıristiyanlığa karşı haklı olabilir. Aslında ölen veya bu aydınlarca öldürülen, Allah'ın insan şeklinde düşünülüşüdür. Yoksa, Allah ne ölür, ne de O'nu öldürmek mümkündür,

Allah'ın var olduğunu ispat etmek için bir takım maddî ve determinist (muayyenetçi) sebepler sıralayacak değilim. O bir modaydı, geçti. Asıl olan, insanın varlığından daha kesin olarak gerçek olan,

Allah'ın varlığıdır. Asıl, bir ham hayal, bir hafıza ve hatıra aldanması değildir, iddialarını ispat, beyyine külfeti inkârcılara düşer. Şimdiye kadar, onların bir kurnazlığıyla, ispat etmek mecburiyeti, mü'minlere yüklenmişti, iyi niyetli bu mü'minler, farkında olmadan materyalist bir diyalektikle, habire, onları inandıracak delil arıyorlardı. İnanmak bir görüştür, inkâr bir görüş değil, bir kritik (bir tenkit) tir. Bize ortaya koymak, va'z etmek düşer. Onlara da, delil sıralamak. Güçleri yeterse, onlar iddialarını ispat etsinler. Bize kalırsa, insan değil başkasını, kendini bile Allah'ın yokluğuna inandıramaz, kandıramaz. Belki kendini kandırdığını sanabilir.

Kendi varlığı meselesini daha çözememiş bir varlığın (insanın), inkâra hakkı yoktur.

KELİME-İ ŞEHADET

Kur'ân-ı Kerim'de, kökü, yerin derinliklerine işlemiş, göğdesi ve dalları göğü tutmuş bir ağaca benzetilen kelime. Göğün bütün mukaddeslerini en açık ve aydınlık şekilde insana getiren büyük söz, muhteşem söz.

Rousseau, toplulukta, insanları birbirine zımni bir bağla bağlayan bir sözleşme var saydı: İçtimaî mukavele (Contrat Social). Şehadet kelimesi, insanları Allah'a, Peygamberlere ve birbirlerine bağlayan ve bu bağı şuur plânında tutan açık, seçik bir ilâhî mukavelenin kabul kelimesidir.

Öbür yandan, bu, hukuktaki «tanıma»ya da uyar. Şehadet kelimesi, İslâmı tanıma ve İslâmca tanınma ve ona katılma kelimesidir.

Herşey aydınlıkta oluyor. Çanların korkutan, mumların ürperten, kiliselerin karanlık havasında değil. Eşyanın, şuuru ikinci plâna atan maske ve telkin oyunlarından uzakta, gönlün ve aklın tam katılmasıyla.

Ekzistansiyalizm, yanlışlarının yanında doğru bir yan taşımaktadır: İnsanın, tabiat içinde var ol-

ması için bir seçme yapması, bir bağlantı kurması. Yâni yaratığın (etre), varlık (existant) haline gelmesi için kendini bir seçimle bağlaması. Bu anlamda, Kelime-i Şehadet kadar, insanı yüceliğe bağlayan, insanı tabiatın karşısında dimdik tutan, hangi söz, üstün ve temelli bir seçmeye götürebilir ve götürebilmiştir?

Kelime-i Şehadete daha yakından bakılınca, ilkin tez (Allah inancı), sonra antitezin reddi (putatapıcılığın, politeizmin ve yahudiliğin Allah'ı tek ırka hasreden görüşlerinin reddi): sonra yine tez (Peygamberimize, onunla birlikte bütün inanç manzumesine, kitaplara ve peygamberlere inanmak): ve yine antitezin reddi (Peygamberlerin Allah'ın kulu olduğunun ilânı ile tanrılaştırmalarının, yani şirkin, dolayısiyle hıristiyanlığın reddi).

Hangi mimarî bundan üstün, hangi geometri bundan düzgün, hangi simetri, bundan daha ayarlı?

Kelime-i Şehadet, bir şimşek gibi insanın gönlündeki kara ağacı deviren, onu nurlara boğan, gönüllere aydınlık bir gökyüzü, billurdan bir çeşme koyan, ilâhî kılıçtır.

Şehadet kelimesi, mü'minlerin manevî zırhıdır. Ona hiçbir tank nüfuz edemez.

Nuh'un o gemisidir ki, yapışan kurtulmuştur.
İnsanları göklere yükselten kutlu bir kartaldır o.

ÖLÜMDEN SONRA DİRİLME

Eski Mısır hiyerogliflerinde görürsünüz. İnsanların dirileceğine o topluluk inanmıştır. Kutsal metinlerde keza. Katedrallerde, hıristiyan mezarlıklarında görürsünüz, ölümden sonra dirilmeyi. Hz. İsa'nın ölüleri diriltişinden tutun, hıristiyan inancına göre, çarmıha gerilişinden üç gün sonra dirilişine kadar... Nihayet İslâmda, apaydınlık bir prensip gelir, basubadelmevt inancı. Demek ki, aşağı yukarı öbür dünyaya, ölülerin tekrar dirileceğine inanmak, ilk insandan günümüze kadar gelmiş (öyle de gideceğe benzer) bir insanî çizgi. Bu çizgiyi yok saymak, tarihi, kalın bir renginden mahrum etmek olur. Yani, tarih, buna inanmayanların ördüğü, tek renkli bir ağ değil, damalı bir tentedir, inanan çizgi, inanmayan çizginin yanında sürer gider. O. Kont, kendi fikrinin çıkarı için, tarihi, enlemesine üçe bölüyordu. Bunu, dinin çağını geçmiş göstermek, onun çağını kapamak için yapıyordu. Fakat teorisiyle, inanmayanlara bir nevi, sonradan çıkmışlık atfettiğinin farkında değildi. Demek ki, tarihin ve insanın çıkış noktasında inanmamak diye bir şey yoktu O. Kontun tarih görüşünü kabullenir-

sek. İnananlara bilerek ve isteyerek, inanmayanlara farkında olmadan hak tanımayan O. Kontun fikrini bir tarafa bırakalım. Gerçeğe bakarak konuşursak, inanmak ve inanmamak, bu beyaz ve siyah akımlar, yanyana tarihin ilk çıkış noktasından biteceği yere doğru gidiyorlar. Yani tarihi enlemesine bölerek hüküm vermek yanlış... Tarihî uzunlamasına bölersek, inanan ve inanmayan iki hareketin dinamik çatışmasını daha yakından ve doğru olarak göreceğiz. Bu çatışma olağandır da. Bu çatışma, bu ikili varolma bittiği gün bu dünyanın ömrü tamamlanmış demektir. Bu dünyanın hikmeti biraz da bu çatışmadır.

İşi, ister, pragmatizmin kurucusu W. James gibi ele alalım, faraza ölülerin ilerde yeniden dirileceği, «hakikat» değilse, ilk insandan bugüne kadar insan bunu düşüne düşüne veya isteye isteye hakikat yapacaktır. Çünkü: W. James'e göre hakikat yapılır. İster ekzistansiyalist açıdan bakalım, mademki insan kendini seçer, insan ve tarih, bir condition humain (insanî şart) den ibarettir, tarih içinde, bu kadar derin izler bırakmış olan, öteye inanma, ölülerin tekrar dirilmesinin (résurrection), basubadelmevtin ilk hazırlığı, artık kopmaz bir şekilde insanî şarttan olmuştur. Yani, insan ötesini hazırlamıştır. Öteki dünyanın tohumları atılmıştır, en azından, kontrpuvanlarıyla konulmuştur.

Bir de, meseleyi, kendi diyalektiğiyle halletmeye çalışalım. Bu açıdan, bir gelecek dünyaya inanmak, tek başına var olan bir mesele değildir. Bu inanç, Allah'a inanmaya bağlı, onun neticesi. İnsanları bir kere yaratan bir kere daha yaratmaya

yeterli değil midir? Bir şeyin yenilenmesi (iadesi), ilk olarak yapılmasından (icadından), çok kolay değil mi? Bu dünya, kışların geçmesi gibi geçer. Ve öbür dünya, yazların gelmesi gibi gelir. İnsanlar, sararıp toprağa karışan, çöl otları gibi ölürler, sonra, baharda boy veren, bin bir renkli parlak ve çiçekli bitkiler gibi topraktan doğrulurlar. Ölüler, gün ışığında görünmeyen yıldızlar gibidirler. Vakti gelince, hepsi bir düğmeye basmakla vaziyetini alan lunapark rölyefleri gibi doğrulurlar. Allah varsa, ki olmalıdır ki ben olayım, elbet adaleti olacak. Ve adaleti varsa, bu yıkımlar ve adaletsizlikler, çirkinlikler, ölüm dünyası gidecek, yerine gerçek, ebedî, güzel ve âdil dünya gelecektir. Fanî hayatı çevirdiği ebedî bir hayatı olacak. Burda, yalnız isim ve tartışmalarının bulunduğu GERÇEK ve GÜZEL'in bir yerde kendileri olacak. Hattâ asıl olan o âlemin olması. Biz, bir şeyi öğrenmek için, olgunlaşıp yetişmek için, yabancı bir ülkeye düşürülmüşüzdür. Bütün savaşımız, farkında olsak da olmasak da, hep o (ideal ülke)ye tekrar ulaşmak içindir. Bu yolculukta açlıktan, susuzluktan, ya da yorgunluktan, belki korkudan yere serildiğimiz gün, iki kişi gelecek, biri ayaklarımızdan, biri başımızdan tutacak, geldiğimiz ülkeye gideceğiz. Orada, artık her şey mutlaktır. Nisbîliğin bile mutlaklık kazandığı yerdir orası. Bütün renklerin karışıp ta bir rengi meydana getirdiği güneş kursu gibi değil orası, orada iki renk var: Beyaz ve siyah. Ve beyaz beyazdır, siyah da siyah.

Öteki dünya var mı, yok mu? Ne boş tartışma. Son «gerçek» anlayış ve felsefelerinden çıkan şu:

varsa vardır, yoksa var ediyoruz, bizim elimizle var ediliyor. Son «gerçek» anlayışlarından bu çıkarılır. O. Kontun teorisi ise sanki şöyle kuruludur: Vardır, ama yok ediyoruz. İnsanlık yok ediyor, tarih yok ediyor. Nisbî olan bir şeyin, mutlak olan bir şeyi, condition olan bir şeyin, (nature) olan bir şeyi nasıl yok edeceğini akıl almaz. Daha insaflı olursak, O. Kont demek ister ki, dinî inançlar bir fiksiyondur. İnsan yaratılınca, ya da eşyayla karşılaşınca bu fiksiyonu oldu, bu vehme kapıldı. İnsanın yaradılışında niçin bu vehim var? Eşya neden, bir Tanrının varlığını, bir başka dünyanın varlığını vehmettirecek bir tarzdadır? O. Kont ya da teorisi bu sorunun hesabını vermemiştir.

Ve en önemli nokta, inananların inançlarını, inanmayanlar, nisbî telâkki ediyorlar ve bu belki en büyük dayanaklarıdır, da kendi inanmayışlarının da ayni şekilde, fikir ve şart eşitliğinin tabiî bir neticesi olarak, nisbî olacağını unutuyorlar ve unutturuyorlar. Evet, asıl, inançsızlık, nisbîdir, sonradan bulaşmadır. İnsanın tabiatında yoktur. Tarihî bir kategoridir, mutlaka ilişkin değildir. Gelmiştir ve geçecektir.

Bir plajda, kumlara serilen şu gencin güneşin altın ışıklarını saçtığı, denizin en parlak olduğu ve yanına uzanan tanrısı gibi taptığı kadının kendine en yakın geldiği anda bile, ansızın içini saran garip sıkıntıda, bilmediği bir şeyi yitirmiş veya bulamamışlık duygusunda, heyecan artışında, eksiklik arayışında, bir başka, ideal bir dünyanın ipuçlarını görüyoruz. Şuuraltından böyle bir ülke çıkıyor, kendini ham kayalara işlemek istiyor. Şairler ner-

deyse onu söyleyecekler, piyes yazarları nerdeyse basubadelmevti sahneye koyacaklar. Ionesco, bir absürd, bir irrasyonel olarak gördüğü bu dünyanın sonunu düşünür ve âdeta, yaşamanın sebebini o sonda arar gibidir. Bir sözcüsü vardır, nerdeyse bunu söyleyecektir. T. Wilder, taş devriyle, gelecek zamanı bir noktada toplayarak, insanın nerden gelip nereye gittiğini kurcalamışa benzer. Nihayet, S. Beckett, *Sonu* piyesinde belki ayrı bir çıkış ve çözümle bu meseleyi konuşur.

Bu, seçkin insanlarla halk için (orta aydınlarla, orta aydınların doktrini olan bir doktrin hariç) en önemli konu oladursun, tarih içinde de ölüler gittikçe sıkışmakta, ölüm ülkesi yavaş yavaş kabarmaktadır. Yoğunlaştıkça kokusu gelecektir. Nitekim, ölüm kokusu ve korkusu çağımızı sarmıştır.

Yerin altında yer kalmayınca ölüler dirilecektir.

ÖLÜRKEN

İnsan ölürken, ruh, vücuttan kurtulmak, kopmak için bütün safrasını atmak ister. Tehlike karşısında bir geminin en değersizden en değerlisine bir sıralama yaparak yükünü teker teker sulara bırakması örneği, ruh, en ağır gelen şeyden başlayarak yaprak yaprak eklerini, katlarını, parçalarını atmaya başlar. Sonunda kendinden ibaret kalır. İyi bir kişide ağırlıklar kötülüklerdir, kötü bir insanda da iyilikler. Bir insan ölürken, yani ruhu bu dünyanın maddesinin arasından çekilirken, maddenin akışından çıkarken, kendine aykırı şeyleri atacaktır. Mü'min bir insan, içini ölümle arıta arıta saf inanmaktan ibaret kalırken, kararmış bir gönül, ayni ölümle, korkunç göz ve hayal aldanışlarından ötürü, inkârın alçıdan asma kayalarına tutunacaktır.

Bundandır belki, gelenek, tarihin getirdiği, plânladığı bir sağduyuyla, bir insanın son anında inanma konusundaki açıklamasına çok önem verir. Ruh hastalarına uygulanan iyi etme usullerinde nasıl ki hasta can çekişme haline getirilerek, o olağanüstü, tabiatüstü veya tabiat ucu dönemde kendini arama ve bulma fırsat ve imkânı, kendine dönme korku ve niyeti, doğurulmak istenir onda;

yani sun'i bir ölüm havasında sonradan bulaşmış olan hastalığı atmak için bir kımıldama ve gerinme denemesine kaydırılır hasta; tabii, ölüm anında da insan, bütün arızîliklerden sıyrılarak benliğinde uyuyan gerçeği açığa vurabilir. Bu ara, bazan bize, günlük şahsiyetiyle, ölüm anındaki şahsiyeti arasında bir farklılık, bir aykırılık, bir çatışma var gibi gelirse de insanın, bu işin dış görünüşüdür, çatıdan, taraçadan görünüşüdür. Aslında o insan, yaşayış boyunca kendini yanlış cümlelerle anlatmıştır. Kendi kendini bile pek anlayamamıştır belki.

Dünyamız öyle bir kurstur ki, onda bütün renkler döne döne karışmakta, beyaz siyahı koğalamakta, siyah beyaza girmekte, beyaz ve siyahtan alacalar meydana gelmektedir (bunun için bence dünyayı, vücudunu beyaz ve siyah şeritlerin, damaların kestiği, bir yaban eşeğine benzetmek, pek gerçekçi bir benzetme olacaktır). Bir gün bu kurs duracak. Bir de bakacağız ki kursun bir yanı beyaz, bir yanı siyah. İşte o vakit, kursun beyaz parçası ayrılıp Beyazlıklar Ülkesine (Cennet), siyah parçası da Karalar Ülkesine (Cehennem) katılacak. Tabii insanlar da bu renk ayrılmasından paylarını alacaklar.

Bir insan ölürken, gittikçe bu dünyaya yabancılaşmağa, ondan uzaklaşmağa başlar. Bunun için şairler, ölümü bir kıyıdan uzaklaşan gemi benzetmesiyle canlandırmağa çalışmışlardır. Bizse bunu «göz» olayıyla göz önünde hayal ettirmek isteyeceğiz. İnsanın dünyaya açılan duygu yollarının en göze çarpanı gözdür. İnsan ölürken, göz yavaş yavaş dünya biçimlerini terkeder, yitirir. Dünya, ruhtaki oluşa paralel olarak, göze göre, bir değişikliğe uğ-

rar, bir metamorfoz geçirir. Bütün ruhu ışıkla dolu mü'min bir adam, gözün en küçük aralığından, sonsuz bir hoşluk duygusu içinde, yalnız ışık, nur görür. İnkâr ve umutsuzluk ve karanlıklar içinde bocalamış bir insanın gözü ise sonsuz karanlıklar ülkesine asılmış kalmıştır. Hızır'la İskender-i Zülkarneyn'in âb-ı hayatı ararken geçtiği yıllarca süren kalınlıktaki geceler diyarı gibi bir diyar. Biri ışıklı bir asfalta, öbürü karanlık bir dehlize açılan, çıkan iki göz ve iki ayaktır artık ölü.

Bir insan ölürken, cennet ve cehennemin ilk çizgileri gözünün önünde yanar ve söner.

İNSANÜSTÜLER BÖLGESİ

Bütün insanları bazı vakitler tek bir varlık halinde düşünürüm. Tek bir bütün. Bir alan, bir tabaka olarak. «İnsanî tabaka» diyorum buna. Bu insanî tabakanın üstünde de açık yeşil bir tabaka var. Bu tabakadaki varlıklarda artık kavga, çirkinlik, kötülük yok, ışık var, kanat var. Vazifeler sessizce yapılır. Bu bir kavanozu andıran tabakada, hep doğru var. Buradan insanlar hep kuşbakışı bilinir. «İnsan körlüğü» yoktur. Yapılacak neyse önceden bilinir. Bu tabaka melek tabakasıdır. Merhamet, güzellik, fikir son ucuna varmıştır burda. Bu tabakanın üstünde aklın ermeyeceği bir bölge vardır. Birbirini çiğneyen insanlar, tabakalara bu melek tabakasına bitişik olduğu halde, aradaki zar delinmedikçe başını oraya uzatamıyor.

Peygamberler, o müstesna kişilerdir ki, kendilerine bu açık yeşil melek tabakasıyla bir ilgi kurmak yetkisi verilmiştir. Vücutları insan tabakasının içindedir. Ama kafaları ve ruhları melek tabakasın-

da. Emirleri o tabakada telâkki ederler. Bu insanüstüler tabakasında mucize kabartmalarına dokunulur. Burda Cebrail, ilâhî sözleri ve emirleri alıp peygambere getirmekle mükelleftir. Azrail, oradan insan tabakasına inip ölümü uygulamakla ödevli. İsrafil, elinde sûr, insanlığın sonunu dürme gününü beklemektedir.

Elbet, Yaratıcı isteseydi, bu insanüstü tabaka olmazdı. Fakat Yaratıcının yaratışında büyük bir kanun var: Süreklilik kanunu. Bir de bunun sonucu: Tedricîlik, tekâmül, nüanslı geçişler kanunu. Nebatla hayvan, canlıyla cansız arasında hangi bölüme konulacağını şaşıracağımız varlıklar var. Birinin bitip öbürünün başladığı noktaların varlıkları. Işıkta da öyle değil mi? Biz sadece prizmadan geçerken ayrışan yedi rengi görüyoruz. Halbuki bu renklerin berisinde ve ötesinde kızılötesi ve morötesi ışınları var.

Bu süreklilik ve farkedilmez küçük geçişler kanunlarına göre, insan ruhunun berisinde bir alt ruh tabakası (ki buna cinler tabakası, bölgesi de denebilir), insan ruhunun ötesinde bir insanüstü tabaka (ki biz buna melek tabakası diyoruz) olması gerekiyor. İnsan, delilikle ruhunun altına (psikanaliz deyişiyle şuuraltına, altşuura) düştü mü cinler tabakasında yaşıyor, zihin yapısı gereği o bölgeyi birtakım biçimlerle, insanî bir geometriyle idrâk ediyor. Yaratıcının, doğrudan doğruya, üstün insanları araya koyarak yükseltmesiyle insan, ruhunun üstüne de yükselebilir.

O zaman, yine zihin yapısı gereği, bu insanüstü, şuurüstü bölgeyi de şekillerle kavrıyor. Psikolog-

lar, bu alanın bilgisini henüz yapmış değiller. İlk sıralar, 19. asır pozitivizminin o aptalımsı gururu ve kolaya kaçışı yüzünden bu bölgenin olayları şuuraltı olaylarının hem de marazî olanlarının bir türü gibi gözükmüştü bilginlere. Nedense iki seri olay arasındaki büyük fark gözden kaçıyordu. Biri yıkıcı, tek kişiyi bile ayakta tutamayan, gündüzü bile kararan, umutsuzluk getiren, zihnî tembellik, bozulma, bölünme, çözülme, pasiflik gibi olumsuz ruh hallerinin doğurduğu bir seri iken, öbürü parçalanmış ve yere serilmiş bir topluluğu toplayan, birleştiren ve ayağa kaldıran, geceyi bile aydınlatan, her tarafı ışığa, nura ve sevince boğan, dünyayı aydınlık ve açık bir açıdan, tatlı bir açıdan gösteren bir seri yapıyordu. O bilginler ilk sıralar bunu görememişlerdi. Fakat bugün, ikinci serideki atılış, ilerleyiş, buluş gibi olumlu ruh hallerinin farklı ve üstün yanı, vecdi delilikten ayıran uçurum, gün ışığına çıkmıştır artık. Pozitivistlerin biraz üzülmeleri pahasına da olsa.

Alt alana düşmüş insanı, kendi yerine döndürmek için doktor, insanı insanüstüne yükseltmek için veliler vardır.

Şu da var ki, insan bir kere insanüstü tabakaya yükseldi mi meleklerden üstün oluyor. Çünkü: melekler, yaratılışları gereği masumdurlar, oldukları yerdedirler. İnsansa oraya çalışmakla ulaşabilir. Yaratıcıysa kitabında her türlü çalışmayı öğmüştür.

İşte bunun için melekler insanın, ilk insanın önünde eğildi.

İnsanüstü tabaka. O tabakanın güzelliğini yine insanoğlu duyar, sezer. O güzelliğe ulaştı mı ken-

dinden geçer, elinden harikalar çıkmağa başlar. Deniz yarılır, içinden bir millet geçirilir; bir peygamber elinin değdiği bir değnek yalanı dolanı, gözbağcılığını yutan bir ejderha olur, yangın gül harmanına döner, ölü dirilir, ay parçalanır, insan melek kanatlarının yandığı mahşerî yaratış nuruna ulaşır.

GERÇEK HABERCİLER

Her insan bir haberdir. Her doğan çocuk bir haber getirir. Hâfızasını kaybetmiş, bir köşeye büzülerek zavallı zavallı oturan bir kişinin yüzünde bile tuhaf bir haber vardır. En büyük haber, benim varlığımın sebebi, benim varlığımı bir saçma olmaktan çıkaracak haber, Allah'ın var olduğu haberi, elbet bu haberi verecek üstün insanlar ve şartlar olacaktır.

Şu insanlar topluluğunun bakkalı, çırağı, berberi, şoförü, tank bekleyicisi, sapık şairi oluyor, en olmadık fikirler getiren filozofu olabiliyor, biz bunları anlıyoruz da, niçin var olduğumuzun haberini, bu haberin ahlâkını getiren üstün kişilerin varlığını aklımız almıyor, nasıl olur?

İnsanlık çizgisinde, Mutlak Varlık, baskısıyla bazı çıkıntılar ve sivri noktalar yapıyorsa, bundan bize ancak bir sevinme payı düşerdi. Çünkü bu çıkışlar, Mutlak Gerçeği bilmenin biricik yoludur.

Peygamberler olmasaydı, Allah'la insan arasındaki ilgi nasıl kurulacaktı?

İnsanı, açık ve kapalı putataparlıktan kurtarıp Allah'a onlar çevirmedi mi?

En süfli eşya bile bir gerçeği söylemekle vazifelidir. Bir gül insana neler söylemez. Gerçeği anlatma üslûp ve belâgatının en yüksek derecesi, en güzel, en açık ve en mükemmel şekli, en üstün yaratık olan insanların en üstünlerine vergi olmuşsa, bu bir iş bölümünün tabiî sonucu değil mi ve bunda anlaşılmaz ne vardır?

Peygamberleri, dolayısiyle insanın gerçeği bilmek hakkını inkâr etmek, bir bakıma ve bir çırpıda insanı en süfli eşyadan daha aşağıya düşürmek olmaz mı?

Peygamberler, kendilerinde «vahiy» ruh hali bulunan kutlu kişilerdir. Bu ruh halini, öbür ruh hallerinin içine sokmak imkânı yoktur. Tek başına var olan bir ruh halidir bu. Bunun kanunu bulunamaz. Tek olayın nasıl ki kanunu olamaz. Bu **«Allah'ı haber verme»** ruh halidir. Arı ile bal arasındaki ilgi, vahiy ile peygamber arasındaki ilgiyi açıklar. Bal arıdan ötürü yok, arı bal için vardır. Ve peygamberlerle herhangi bir insan arasındaki fark, bal taşıyan arı ile balsız arı arasındaki farktır.

Peygamberlere şair, kâhin, meczup, büyücü demişlerdir. İlâhî heyecanla, mutlak gerçeğin sevgisiyle büyülenmişlerdir de ondan. Ama insanların içinde bir şey, onlardaki gerçekliği, asilliği, güzelliği, alçakgönüllülüğü, büyücü ve kâhindeki çirkinlik, yalan, gurur, bayağılık ve sahtekârlıktan ayırır.

Onlardaki gerçeğin üstünlüğü, büyüklüğü, erişilmezliği, zamanı aşarlığı, taklit edilmezliği ve şairlerdeki ustalık çıraklığı, sonra gelenlerin önce gelenlerin şiirlerinden faydalanmasını, çağla gelip çağla gideni fark eder. Ondaki yapıcı cezbe ile meczuptaki mahkûm cezbeyi görür.

Peygamberler tarihe bir çizgi katmışlardır. Bu çizgi, Allah'a inanma çizgisidir. İnsanlar Allah'ı çarçabuk unutur. Allah'a inanma, elle tutulur olmaktan çıkıyor. Ama bir peygamber gelince bu inanmak günün meselesi olmuş, herkes bunu konuşmuş, insanların siyahı beyazından ayrılmıştır. Allah'ı görür gibi oluyor insanlar bu çağlarda. Peygamber, Allah inancını cemiyetin ortasında müşahhas (konkre) hale getiren büyük insandır. Onun etrafındaki herkes de bu inançla birlikte bir konkrelik kazanır, gün geçtikçe büyür. Onun, inançları büyük plândan getiren ve insanları büyük bir plâna çıkaran bir hali vardır âdeta. O havayı bir saniye teneffüs etmiş bir çocuk bile alelade günlerin büyük insanlarından büyük olur.

Filozof, «Melek ve İbrahim» diye bir bahis açar kitabında ve Hz. İbrahim'e bir meleğin görünüp görünmediğini insanın bilemeyeceğini, buna inansak bile, bunun ancak biz inandığımız için olabileceğini söyler. Bir noktayı görmezlikten geliyor filozof. Hz. İbrahim'de ve insanda bulunan bir ayırma gücünü.

Hz. Âdem'den Hz. İbrahim'e kadarki devrede, âdeta, insanlık söylenene kulak vermiyor. Çocukluk gibi. Nuh, Salih ve Hûd, hattâ Lût vak'alarının aslı budur. İlk olarak Hz. İbrahim'ledir ki insanlık,

loş inanmaktan koparılmış, açık ve seçik, güneş gibi pırıl pırıl bir inanışa çağrılmıştır. Bu ilân, insanlıkta büyük ve unutulmaz bir tesir yapar. Hz. Musa'nın getirdiği bu temel üzerine oturur. Hz. İsa ile kişide Allah inancının mümkün derinleşmesi denenir. En üstün insan ve peygamber son peygamberle bir yekûn çizgisi çekilir. Allah yolu ebedî bir şekil halinde tesbit edilir.

KİTAP

Yaratıklar içinde, mutlak hakikata, idrâk vasıtalarının çokluğu ve güçlülüğü bakımından en çok yaklaşan insandır, insanlar içinde de peygamberler. Peygamberlerin, mutlak hakikati idrâk hali vahîy halidir.

Vahîy, mutlakın kendini anlatmasıdır.

Vahîy, mutlak hakikatin nisbîden geçerken bıraktığı arakesit ve izdir.

Bir mutlak hakikat var, bir de bizim dünyamız gibi nisbî hakikatler dünyası. Bu iki cihandan hangisi daha aktif ve kendini öbürüne duyurmak durumundadır? Elbet birincisi. Çünkü: ikincisi, zaten birinci âlemce bilinmekte, hattâ o âlemden yönetilmektedir. Öyleyse, mutlak hakikinin, yâni hakikî hakikinin, kendisini insanlara bildirmesi mantık yapımıza daha uygun düşüyor. Aklımızın ermediği için de susması gereken nokta, bu mesajın bildirilme şeklidir ki, olağan içinde olağanüstü olarak, bir yanı insanlara ait, öbür yanı mutlaka ait.

Mesele, insanın mutlak gerçeği, kendi zihin yapısı ve kelimeleri içinde de olsa, bilmeğe lâyık olup olmaması ve bir soruma yeterli olup olmaması anlayışına bağlanabilir.

Kutsal kitapların gelişiyle görülüyor ki, Din, bu soruya müsbet cevap vermiştir.

Aslında her şeyin gerçeğinin tek olması gibi Din de tektir. O da İslâm. Fakat, Allah, mutlak yaratıcı, her yaşattığını bir gelişme ve ilerleme döneminden geçiriyor. Din, bu kanundan istisna edilmedi. Bu sebeple, Hz. Musa'nın getirdiği Din, Hz. İsa'nın getirdiği Din, Peygamberimizin getirdiği ve tamamladığı, ebedî ve son şekliyle bize mukaddes bir emanet olarak bıraktığı Dinin, oluş çizgisinde birer belirli noktasından başka bir şey değildir. Onun provası ve denemeleridirler (Şehzadebaşı Camii, Süleymaniye Camii ve Selimiye Camii'ndeki tekâmül zinciri ve mimarlık sanatındaki ortak çizgi örneği.)

Her büyük tekâmül dönemine, bir şeriat, bir peygamber ve bir kitap gerekti. Tevrat, Zebur, İncil, Kur'an işte bunun için geldi. İşte, kutsal kitaplar, birer birer böyle geldiler.

Tevrat, Zebur ve İncil'e insan eli değdiğinden, nisbî sözler mutlak sözlere, insan kelâmı ilâhî kelâma karıştırıldığından bu kutsal kitaplar, som mutlaklıklarını kaybettiler ve bu yüzden de yürürlükten kaldırıldılar.

Sonra İslâm ve birlikte Kur'an geldi. Güzelliğinden çiçeklerin yanıp tutuştuğu, ahenginden kuşların deli divane olduğu, yüksekliğinden ve yüceli-

ğinden, gözün bir uçurum karşısındaymışcasına başı döndüğü, sevinçlerinden ve hayretlerinden meleklerin, cinlerin ve insanların yere kapandığı Kur'an geldi.

Böylece, Ahd-i Atik ve Ahd-i Cedit, Tevrat, Zebur, İncil, hakikatlarıyla Kur'an'da toplandılar; onun içinde erimiş olarak.

Böylece, mutlak hakikat nasıl tekse, kitabı da tek oldu.

Bütün dilleri alsalar, bunların içinden tek dil ortaya çıkarmağa çalışsalar, ortaya çıkacak dil, Arabçadır, Arabça olurdu. Arabça, bütün dillerin fıtrî ortalamasıdır. Ve Arabçanın bütün kelime, ses, harf, cümle, mısra ve kafiye ölçülerini alsalar, bundan mutlak gerçeği som bir eser halinde çıkarmak isteseler (ki bu ancak mutlak aklın yapacağı iştir), ortaya Kur'ân-ı Kerim çıkardı. Ve zaten çıkmıştır.

Kur'ân-ı Kerîm'den sûreler asılmaya başlanınca, Kâbe duvarlarından, Muallâkat-üs Seba yaprakların birer birer indiren samimilikteki idrâkin sebebini artık anlar gibi miyiz?

Bâtılla hakikat birbirine karışmıştı. Doğruyu yanlıştan o ayırdı. Bâtılı kılıçla ikiye böldü. En küçük farkları tesbit etti. Din ve hakikat sistemi, baştanbaşa bir nüanslar sistemi oldu. Onun için O'na Fürkan da dendi.

Din, hukuk ve ahlâk alanlarında ebedî kaideleri koydu. İnsanı iki cihanda da aziz ve mes'ut edecek düzeni gösterdi. «Donmuş kaideler...» diyen insan, cevap ver, insanın değişmez içgüdüleri de donmuş mudur? Canlı ve değişmez içgüdülere canlı ve de-

ğişmez bir düzen, topluluktaki değişmeğe temel olan bir düzen getirmek, mutlak hakikati iddia eden bir sistemin, iddiasında samimiliğin ilk şartı ve borcu değil midir? İnsanlığın meselelerinden kaçan bir Din, kendi kendinden de kaçmış değil midir? Kendinin mutlaklığından, gerçeğin tek kefili ve inşacısı olduğundan şüphe etmiyorsa, bir din, neden kendini yalnız bir tek kişiye inhisar ettirsin? Cemiyete ve ferde gerekli bütün saadeti getirmeyen bir din, ilkin kendine kendisi inanmıyor demektir.

Kur'an, mutlak hakikatin ebedîleşmiş âbidesi olarak, ideal bir mü'mini ve ideal İslâm cemiyetini, milletini, yâni değişmeyen üstün insanlık düzenini, mutlak hümanizmayı getiren mutlak kitaptır.

KADER

I.

İnsan var oldukça ve yaşadığını idrak ettikçe, içindeki veya dışındaki akım ona acı veya tatlı geldikçe, daima alınyazısını düşünecektir. Ölüm, insanı, alınyazısının kayalarının önüne götürüp bırakan dev dalgalı bir denizdir. Savaş, veba, kıtlık hep aynı dünya çölünden alınyazısının büyük rüzgârını geçiren, insanlığın önüne sık sık gelip sonsuzluğu ve derinliği düşündüğü büyük kımıldanışlardır. Bir karıncanın tuttuğu yoldan, bir çiçeğin gülüşünden, bir tabutun esrarına kadar insanların ilgilendiği her olayda, alınyazısının arka plânda ellerini teşhis etmek mümkündür.

Her oluşun bir kanunu olduğu bugün bilinen gerçeklerdendir. Eşyanın kanunu, müsbet bilgiler tarafından tesbit ediliyor. Ruhî olayların kanunları psikolojinin konusudur, topluluk olaylarının kanunluluğu ise sosyolojinin. Hattâ psikanaliz göstermiştir ki ele avuca sığmaz uçarı rüyaların bile bir kanunluğu vardır. Deliliğin bile değişmez bir alınyazısı, çizgileri ve karakterleri var. Bu, paranoya di-

yoruz, bu şizofreni diyoruz. Zihnî, fizikî, içtimaî, iktisadî ve kültürel alanda birtakım kanunlar, sabit sebeplilikler tesbit edildi son yüzyıllarda. Bu sebeple sonuç bağına determinizm dendi.

Kader inancı, tabiat ve insanın içine girdiği yaşama vetiresini ve tabiat ötesini bir determinizme bağlama ve bu determinizmin ördüğü sebepler ağını tek sebep, sebeplerin sebebi Yaratıcıya bağlama inancıdır; gözümüzün gördüğü ve aklımızın yettiği her yerde ve her oluşta olduğu gibi, gözümüzün görmediği ve aklımızın yetmediği yerlerde ve oluşlarda da aynı ilâhî sebepliliği görmek ve ona inanmak. Müsbet bilgilerin tesbit ettiği determinizm, bu ilâhi determinizmin bir koludur sadece.

Kader inancı, esasen, Allah'ın, her varlık ve oluşta, her zamanda ve mekânda mutlak tasarruf sahibi olduğu inancının tabiî bir sonucudur. Allah'ın tekliğine ve gücünün sonsuzluğuna inanan, kadere inanmak zorundadır. Yoksa, farkında olmaksızın Yaratıcıya ortak koşmuş olur.

Kader inancına göre, hiç bir vak'a, hiç bir teşebbüs, hiç bir niyet yoktur ki, Allah'ın bilgisi ve hükmü dışında olsun. Her şey, O «ol» dediği için olmuş ve olmaktadır ve olacaktır. Kötü, iyi, çirkin, güzel, doğru, yanlış, hepsi O'nun yarattığı bir örgünün çeşitli yönleri ve renkleridir. Allah'a inanan, O'nun tekliği, eşsizliği, ortaksızlığına inanan bunu kabul edecektir. Böylece, «Birlik» açısından bakılınca, çok ve iki tanrıcılık, şeytanın tanrılaştırılması inançları yıkılır ve çöker.

Kader, oluşun ve yaradılışın mutlakla yorumlanmasıdır.

Birbirine karşı nisbî olan oluşlar, var olmaları bakımından mutlaka ayarlıdırlar. Kader buna inanmaktır. İnsanın hürriyeti, suç ve ceza gibi yönleriyle nisbî dünyanın mutlak içinde yer alması, böylece nisbînin de mutlaklaşmasıdır kader vak'ası.

Kadere inanmayan, farkında olarak olmayarak Yaratıcıya inanmıyor demektir. Ama derinden bakılınca bu inançsızlıkta menfî bir inanç vardır ki, o da tesadüfe inanmak, tesadüfü tanrılaştırma inancıdır. Demek ki, kader inancı, mantığın kaideleri gibi insan aklının yapısında bulunan bir kıvrım, bir yatkınlıktır. İnanmayan bir kader arabına inanmaktadır, farkında olmaksızın. Aslında, düşünen ve insanlığın problemlerine bakan her kafa ve doktrin, eşya ve oluşa bir alınyazısı tanıyor veya arıyor. Ayrıldıkları nokta, ilk sebep veya temel sebeptir. Dindarlar alınyazısını Allah'a, materyalistler maddeye, pozitivistler tabu ve fizikî kanunlara, ekzistansiyalistler insana, Camus'cüler abese (absürd) bağlıyorlar. Böylece kadere inanmayan, farkında olmadan, determinizmi Allah'tan koparıp tabiat, insan veya tesadüfe bağlamaktan başka bir şey yapmıyor. Allah'tan kopmuş felsefeler, inançlar ve olayların kaosu çağı olan günümüzün fikrî panaroması bunu aydınlığa çıkarabilir.

Misyonerlerce sadece Müslümanlığın problemleriymiş gibi gösterilip bütün diyalektik güçlüğü Ona yüklenmek istenen kader probleminde denecek söz, ilk söz şudur: Kader insanın, insan mantığının problemi olarak gerçek yer, değer, önem ve cevabını İslâmda bulur.

II.

Sartre, fiillerin ilk sebebinde insanı buluyor. Böylece insan, fiillerinin yaratıcısı ve sorumlusu oluyor. Ve Sartre, insanı fiillerinin bir bölümünden değil (ki din bunu yapar), bütününden sorumlu tutuyor. İnsanı yaptıklarından sorumlu tutan dinin yanında, kaderi hiç tanımayan bir doktrin olarak ekzistansiyalizm, insanı yapmadıklarından da sorumlu tutarak hümanizm bakımından pek sapa bir dönemece kıvrılmakta değil midir? Tabiatı unutmakta, insanın doğuşta ve yaşayış boyunca eşit şartları içinde bulunmadığını görmemekte, tarihi insan şartlarına irca ederken de yetersizlikler içinde yüzmektedir. İç ben'i ve dış ben'i ihmal ederek, orta ben'in çevresinde dönmekte, bu bakımdan, en azdan, doktrini, dinin ve ahlâkın, Sartre istemese de, gelip dolduracağı boşluklar bırakmaktadır. «Hayatta başarılı olmayanlar için bu öğretinin pek sert olduğunu açıkça kabul ediyorum» diyerek doktrinin bu en zayıf tarafını da itiraf ediyor. Her Kara Avrupa'sı doktrininde olduğu gibi ekzistansiyalizmde de, bir zihnî prensipten hareket edildiği ve o prensip, zihin yapısı gereği, ilerde realiteden az çok saptığı için, ve felsefe, çıktığı yoldan geri dönemeyerek kendi tesbitini realiteye yeğ tutmak çaresinden başka bir çareye sığınamayacağından, sağduyuya aykırılık başgösteriyor. İnsanı şartlarından da sorumlu tutuyor. Allah'ın yerine insanı koyunca, kaçınılmaz sonuç olarak beliriyor bu. Böylece bu doktrin, Yunan antropomorfizminin modern anlamda ve mücerret bir mantık içinde dirilmesi, metamorfozu oluyor.

Gelelim Camus'ya. Camus de Allah'a bağlayamıyor oluşu. Çağda gördüğü felâketi, Sartre, dolaylı olarak insana atfediyordu. Camus ise bunu projekte ediyor, insanın dışına atıyor, kadere de bağlayamıyor, nesnelleştiriyor ve absürde, açıklanmaza, akılalmaza, saçmaya irca ediyor. Ölümle, savaşla, vebayla hep aynı abes'e çarpıyoruz ona göre. Allah'a inanmaktan korkan Camus, farkında değildir ki, daima kötüyü yaratan bir tanrı icat etmiştir: Abes. O, çağlara, kötü ve korkunç mührünü basar. Ne ona söz dinletmek, ne onu çevrelemek, ne de onu değiştirmek mümkündür. O İbsen'in Pergüntüne kötü oyunlar oynayan Büyük Münhani gibi bir şeydir. Bundan sonra da Camus, umut kesmemek gerektiğini, iyimser olunmasını öğütler: yani Devler karşısında Donkişot olmamızı.

Sartre, her insanı üstün insan olarak alıyor. Yani entellektüeller doktrini oluyor doktrini. Öbür insanı ihmal ediyor. Camus ise abesin içinde mantık arıyor.

Komünizm ise, kaderi, fiziği aşan anlamından koparark, maddeye, bu dünyaya ve sosyal olaylara uygulanan bir formüle indirmiştir. Ona göre, insanlığın kaderi, sınıflar arasında açılan uçurumun gittikçe büyümesi, sonunda, topluluğun alabora olması ve komünistleşmesidir. İnsanlar, Ionesco'nun piyesinde nasıl tek tek gergedanlaşıyorsa, öyle bir bir komünistleşecekler, ona göre. Ve insanlık bir kere komünist oldu mu, bu artık hiç değişmez, insanlığın kaderi budur. Ölümse, ölümden ötesiyse, düşünmeğe bile değmez. Tek mutlak hakikat budur; bunun dışında her şey nisbîdir. Sartre, Materyalizm

ve Devrim isimli eserinde, komünizmin, kendi öz fikirlerine aykırı olarak, nasıl idealizmin diyalektiğinden yararlandığını çok güçlü olarak anlatır. Komünistler, hiç bir hakikatin mutlak olmadığını iddia ettikleri halde, kendi hakikatlarının(!) niçin mutlak olduğunu açıklayamazlar.

Brahmanlıkta kader tenasuhtur, yani insanın bir şekilden öbür şekle girmesi. Hayvanların ve şekillerin çocuk zihnine uygun bir yorumu. Budizmde hiçlik esastır. Hıristiyanlıkta ise yarı ağızla itiraf edilmiş, merhamet bahanesiyle çözümden kaçan bir kader anlayışı vardır.

Görülüyor ki, insanın mutlak karşısındaki durumunu İslâm dışında, hiç bir din, hiç bir görüş, tam ve sağlam olarak tesbit edemiyor. Ya tefrite kaçıyorlar, ya ifrata. Yalnız İslâmdır ki, bu dünyayı da öbürüne bağlayarak, insanın ve insanlığın her durumunu hesaba katarak, kötümserliğe düşürmeyen, sorumsuzluk duygusundan da koruyan, tam, gerçek ve doğru bir kader görüş ve inanışını getiriyor.

III.

Bu düşüncelerden şu sonuç çıkıyor: Din oluşu ve varlığı, mükemmel, sonsuz acıyan, ebedî bir varlığın değerlendirmesine bağlarken, din dışı görüşler, onu ya anlamadan yıkan bir güçle, yani denebilirse negatif bir tanrıyla, ya da saçmayla açıklamışlardır. Geriye bir de hiç bir şeye bağlanmamak, tabiatı karanlığa boğmak kalıyor. Bunlardan hangisinde bir çıkış ve bir ışık noktası vardır? Bunu aklın hükmüne bırakarak, kader konusunun en çetre-

fil dönemecine kıvrılalım: Benim her yaptığımda alınyazım araya giriyorsa, ben alınyazımdan kaçamazsam, ikinci ve ebedî olan dünyada, cezalandırılmam nasıl açıklanabilir? Bu soruyu soranlar bir noktayı unutuyorlar; bu dünya nasıl bir alınyazısı ise öbür dünya da bir alınyazısıdır. Bu dünya bir mutadır. Öbür dünya da, bu dünya gibi, mutadır. Ve her iki dünyanın bu mutalığına, bu mutalığın mutlaklığına biz kader diyoruz. Ceza ve mükâfat ise bu dünyaların birbirlerine olan nisbetlerindedir. Yani, bir başka deyişle nisbîlik, bu iki dünya arasında ve birbirlerine göredir. Bu dünya öteki dünyaya bir çıkmadır. W. James'in sincabı nasıl bir açıdan ağaç etrafında dönen adamın etrafında dönmüyor, fakat bir başka açıdan alınınca dönüyorsa, ceza ve mükâfat da kader açısından bir kader yani kaçınılmaz oluyor; fakat kaderin tali bir eki olarak, iki dünya arasındaki hesaplaşmada ise hürriyete, küçük iradeye bağlanıyor. Kader açısından bakmak, oluşa Yaratıcı açısından bakmaktır; ceza ve hürriyet açısından bakmaksa yaratık, yani insan açısından bakmak.

Benim alınyazım bir muta ise, beni kötüden alıkoyacak olan nedir? Bunun cevabı tek kelimeliktir: bilememem. Ben, alınyazımı bilmiyorum. Bilseydim, bir özrüm olurdu. «Kötülük benim alınyazımdır» der ve sorumdan kurtulurdum. Bilmediğime ve Yaratıcının büyük merhametine güvenmekte haklı olacağıma göre, kötüye gitmekte hiç bir mazeretim yoktur.

Unamuno'nun Sis isimli eserinde, eserin kahramanı Ogüsto Perez, aşk yüzünden bir çıkmaza girer

ve intihara karar verir. Arkadaşları onun bu umutsuz halinde, kendisine, çağın en büyük psikologu Unamuno'ya gitmesini ve ondan bir çare istemesini salık verirler. Unamuno'ya başvurunca, Ogüsto Perez'e, Unamuno bir iyi güldükten sonra, intihar edemeyeceğini söyler. Ogüsto Perez «niçin?» diye sorunca «çünkü ben öyle istiyorum» cevabını verir. O zaman Ogüsto Perez kızar, «Sen kimsin ve benim intiharıma nasıl engel olabilirsin?» der. Unamuno: «çünkü, der, senin hakikî varlığın yoktur. Sen bir gölgesin. Sen, farkında değilsin, ama aslında benim bir eserimin bir kahramanısın sadece. Ben nasıl istersem öyle olmağa mecbursun; benim çizdiğim alınyazısının dışına çıkamazsın.»

İnsanlar, ellerinden çıkan eserlerinde, insanları, yani kendi benzerlerini öldürürler, yaşatırlar, ölümüne sebep olan savaşlara katılırlar. Şu kültür değişikliği ile insanlar bir biçimden başka bir biçime sokulurlar. Şu malî, iktisadî kararlarla bir kısmı fakir, bir kısmı zengin olur. Bütün bunları yaparlar ve bütün bunlar olur da, hâlâ Yaratıcının, insana bir yön, bir yol ve bir alınyazısı çizdiğine akılları ermez. Şaşılacak noktadır.

Müslümanın hürriyeti, kaderin içinden yükselen, ondan nemalanan ebedî saadet günebakanıdır. Hak nereye dönerse o da oraya döner.

ŞEHRİN EN YÜCE YERİNDE

İslâm, ne kadar sade ve insanîdir!

Hangi dinin mü'mini, şehrin en yüce noktasına çıkar, hiç bir sanatın anlatamayacağı bir jestle, insanı, Allah yoluna çağırır. Öteki inanışlardan, daha önsözünde bu kadar ayrılan İslâm, Allah'ın ilk ve son mesajı, ve öteki dinler. O'na gelinceye kadar, müzik ve akort, piyes için prova neyse o değildir de nedir?

Kurt kuş uykuda iken, şehri uyanık ve mü'min tutan, İslâmdır. Şehrin en yüce noktasından mü'min, Gerçek İnanışın ilk ve en umumî prensiplerini, açık ve seçik olarak, bıçak gibi keskin, aşk kadar kudretli, merhamet kadar yumuşak, iş kadar hareketli bir formülü, bir kurtuluş plânının ilk taslağını havaya çizer; şehir şahittir. Şehir, çeşmesindeki aydınlık sudan, titrek elektrik direklerine, karatahtasından bahçe hortumlarına kadar bu sesin melodilerini zapteder; şehir, yavaş yavaş değişerek bir insan olur; dinleyen, derinden değişen, bir ağa-

cın kökü kadar girift, bir deniz kadar büyük ve uzun.

Bazı uydurma dinler, samimiliklerini göstermek için iyilikleri, aşırı gösterişlere, insanın tabiatına aykırı atılışlara çevirmişler, Satrancı Urefa'daki üst tehlikeli bölgelere girenlerin, alt mahzen ve bodrumlarına düşmesi cinsinden, gururlarını put yapmışlardır. Ama, Allah'a çağırışın bu türlüsünde, samimi olmanın şart olduğu bir fedakârlık sınırındayız. Hiç bir bâtıl din, her gün, ama her gün, ortalık ışımaya başlarken, kurt kuş uykuda iken insanı ayağa kaldırmağa cesaret edemez. Nitekim edememiştir.

Sabah ezanı, kâinatı mü'min olarak teslim alır ve gün ışığına çıkarır. Kâinat, asılmış bir adamsa, ezan onu darağacından indirir; mermerleri kararmış bir tapınaksa, bembeyaz ve pırıl pırıl yapar, bir nefesle. Yine ezandır ki, yalnızlık içine kapanıklık saatlerine, insanlığı, mü'min olarak teslim eder.

Uykudaysanız, dünyanızın değişerek mesut, sıcak, tatlı bir umut şehrine döndüğünü görür, yastığın şeklini duyarsınız: Ezan okunuyordur. İlkin kelimeleri anlamazsınız. Büyük bir dildir. Eski bir kitaptır. Arapçanın cevheridir, platinidir ve şaheseridir. Bir gül gibi gittikçe açılır açılır. Tutsakların bağları çözülür, kurtulurlar; zulüm ölür. Önünüzde açılan vadileri görürsünüz. Kaçışan günahkârları, Allah'ın rahmetine sığınan mü'minleri müthiş bir ışık içinde yakalarsınız.

Her sabah, daha gün doğmadan, ayni dakikada, minarelerin dairevî basamaklarından tırmanan binlerce mü'min... Düşündükçe içimi tuhaf bir heyecan

kaplıyor. Dünyanın her yerinde, her an, mü'minler, göğü, sırrı, gerçeği fethe gidiyor... Bir kaleye tırmanan kahramanlar gibi... Ve kale burcuna Ebedî Gerçeğin bayrağını çekiyorlar, vakur ve sade.

Ya çan? Evet çan, kör, sağır, korkunç bir âlet. Bir şairimizin motifleri çerçevesinden, çanlar çalınca, insanın aklına dehlizler, lâbirentler geliyor. Kapkara hayaletler, gizli cinayetler, karanlıklarda boğazlanan insanlar. Bizans entrikası. Roma zulmü ve Engizisyon...

Ezan, içi sevgiden titreten bir ahenk;
Çan, gönlü korkudan ürperten hain bir âlet.
Ezan, nurlu bir yüz, iyilik ve merhamet.
güneşlik bir bahçe;
Çan, güneşe çekicini çevirmiş, demirlere bürülü.
Aptal ve zâlim bir şövalye bir Donkişot

İslâm, uyandırır, zekâyı işler hale getirir, sonra kendini teklif eder, ve bir insanla, kendini takdim ve teklif eder.

Hıristiyanlık, insanı sersemleterek, başını ezerek avlamak, köleleştirmek ister. Dışarda insanı aptallaştırarak kiliseye tıkan hıristiyanlık, öteki silâhlarını (Bremen mızıkacıları) içerde bekletmektedir: günah çıkarma deliği, buhur kokusu, loşluk ve mum isleri... Ne ruh hırsızıdır O!..

Roma'nın bir katedralinin çanlarını lütfen çıkarınız; yanına sülün gibi bir minare koyunuz. Oradan bir mü'min sesi yükseltiniz. Tarihin karanlığında ürpermekten başka nasibi olmamış yapının birden aydınlandığını, sevinçle dolduğunu, bütün put-

ların yere kapandığını, Vatikanın bir dehlize kaçtığını, katedrallerin (ve elbette sinagokların) aydınlanarak, isimleri değişerek, mü'min ve İslâmla kurtulduğunu, makinaya benzeyen şehirlerin insan yüzü gibi nurlandığını göreceksiniz.

Allah'ın izniyle göreceksiniz.

İDEAL TAPINMA

Fransız filozoflarından Alain, din üzerine yazdığı bir kitapta, hıristiyanlığın bütün törenlerini tabiata irca ediyor,

Ona göre, istavroz, ikonların öpülmesi, tasvirlerin önüne kapanma, insanı akıl dışı maddî bir büyülenmeye götürüyor. Aynı yazar, noelin, kırmızı yumurta yortusunun, komünyonların hep mevsimlere, yani tabu olaylara veya yaşın belli dönemlerine rastlamasını da bununla açıklıyor. Bununla demek istiyor ki, Hıristiyanlık bir tabiat dinidir. Böylece aslında tek bir şey oluyordu: Hıristiyanlıkla materyalizmin anlaşması. Daha doğrusu, hıristiyanlığın materyalizmle yorumlanması. Bunu belki ruhçu hıristiyan filozoflar kabul etmeyeceklerdir. Fakat şurası açıktır ki, ancak antropomorfist anlamda insancı olan bu din, bir tabiat ve eşya mistisizmi, metafiziği tarafından kuşatılmış bulunuyor. İnsanın hürlüğü, kendine, hattâ Allah'a karşı alabildiğine geniş tutulurken, eşya ve tabiat karşısın-

da tanınmıyor. Daha doğrusu, ancak, rüyada olduğu gibi, tabiata karşı sembol ve maske kullanabilme gibi pasif, sıhhatli insana (ruh sağlığını söylüyorum) aykırı çarelerle korumaya çalışıyor, insanı tabiattan. Tabiattan korkma, onu yer yer totem, yer yer tabu yapıyor. Puta tapıcılık, bir kere de burada, hıristiyanlığı yontuyor, ona bir biçim veriyor, doğuştaki yönünü değiştiriyor. Tapınma, böylece, insandan tabiata doğru oluyor. Tapışta insan, yapıcı ve kendi özlüğünü ortaya koyucu olmaktan çıkıyor; bir orkestranın korkunç vagneriyen sesleri altında çöken zavallı bir müzik dinleyicisi oluyor. Tanrı insana indirilirken, tabiat Tanrıya yükseltiliyor. Yanlış anlamamışsam, camilerde mihrabın bulunmasını puta tapıcılığa bağlayan P. Claudel, kendi dininin bütün törenleri, inançları, mum ve buhurları, aziz resimleri ve ikonlarıyla putatapıcılığın daniskası haline geldiğini nasıl görmüyordu?

Hıristiyanlığın tek bir kanunu var: konkreleştirmek. Tabiatı, Tanrıyı müşahhaslaştırır. İslâmda ise konkre ve abstre, birlikte çalışır ve herbiri alanında üstündür. İnsan, evren karşısında ezilmiş, pasif, çökmüş ve yıkılmış bir varlık değil, aktif, kişiliğinin bütün gücü ve çizgileri belirli, Allah'a uyan, fakat tabiatı kendine uyduran, tabiatı bütün korku ve mistisizminden soymuş, bir kelimeyle tabiatı aşmış, Allah'la kendi arasındaki her şeyi çıkarmış, tapınmada Onu görüyormuş gibi, O karşısındaymış gibi duran bir yaratıktır. Yani İslâm bu anlamda, bir «insan» dini, insanın tabiat karşısında prestijini iade eden bir dindir.

Tapınma, tabiata doğru değil, Allah'a doğrudur.

İnsan, tabiatı arkasına alarak, Allah'a tapar. Eşya ve tabiat da, insanla birlikte, bir orkestranın bütün üye, âlet ve dinleyicileriyle, Büyük Bestekârın önünde eğilmesi gibi eğilir. İnsan, namazda, Allah'ın karşısına, tabiata üstünlüğünün şuuru ve sevinci, iç aydınlığı içinde, hürlüğünden memnun olarak çıkar.

Prof. Hamidullah, İslâma Giriş kitabında, insanın namazının, kâinatın namazının bir modeli olduğunu, çok güzel bir anlatışla belirtiyor.

Böylece İslâmlıkta tapınma, tabiata yönelmiyor, tabiatı ve insanı aynı yöne, kendisinde fâni oldukları Gerçek Varlığa çeviriyor. Hıristiyanlıkta, ikon, istavroz v.s. gibi tabiatın telkin ve empoze ettiği birtakım barikatlar Allah'a yaklaşma ve ulaşmaya engel olurken, İslâmlıkta namaz, insanların tek veya toplu olarak, bütün şahsiyetleriyle, kâinatı da toplayarak, Allah'a yönelişi oluyor. İstavroz, maddî bir mıhlanmadır. Artık insan, düşünemez, duyamaz, kımıldayamaz. Yani Hıristiyanlıkta, tapınma, fikrî, ruhî ve bedenî bir DONMA olayıdır. Namazda ise insan, bilmenin, kendini bilmenin en üst derecesindedir, düşüncenin en yükseğinde, duygunun en ince ve ulvisinde, davranışın en güzel ve ahenklisinde, çağırışımların en mücerretindedir. Katedral karanlığına karşılık, cami aydınlığı, buhur kokusuna karşılık bahar kokuları, mum ışığına karşılık gün ışığı, mıhlanma ve çivilenme yerine, düşünememe, duyamama, donma yerine, düşünce, duygu ve davranışın en şuurlu ve insanüstü şekli. Kelime yerindeyse, Hıristiyanlıkta tapınmaya çağırış ve tapınma, bir tuzağa düşürme, avlama şeklinde oluyor in-

sanı. Malzemesi tabiat, usulü büyüdür. İslâmlıkta ise insanın, en uyanık halinde, kendi hür düşünce ve iradesiyle gelip teslim olma işi. Ve burda da insan, kendi kendine yetiyor. Tapınmaya insan çağırıyor; tapınma, insanın ruh ve beden güçleriyle, güçlerinin bütününü çalıştırarak oluyor. Araç da insanda, usûl de insanda, saha insan.

P. Claudel'in aldanması, İslâmlığı Hıristiyanlık gibi düşünmesinden doğuyor. İslâmlığın siyasî, sosyal yönünü görememekten. Mihrap, Allah'ın yeri değil, imamın yeridir. İmamsa, müslümanların her bakımdan başıdır. Yani mihrap, camide sadece baş yeridir. Putatapıcılıkta, mihrap Tanrının yeri ve tapınma mihraba doğru ve orada biterken, İslâmlıkta oradan geçer, oradan başlayarak Allah'a gider. Putatapıcılıkta mihraptaki toteme, Hıristiyanlıkta yönsüz veya her yana olan ibadetle, kendine ve tabiata tapınma olurken, İslâmlıkta ise siyasî ve realist yanlarının da bir gereği olarak, mihrap, kıble mefhumu ve Kâbe, ibadetin birleşmesi ve toplanması, insanın âdeta kâinata muhteşem gölgesini salarak bir noktadan, bir saftan ve bir anda Allah'a yükselmesi oluyor.

SAMANYOLUNDA ZİYAFET

Oruçtur.

Bir kuşluk gibi, ağaçların arasından, kuş seslerinin marul içi tazeliğindeki bebeksi sevinçlerinin içinden GÜNEŞ NEŞESİ'nin yürüyerek insanları kuşatışı gibi gelen Oruçtur.

Yüzünde nur, elinde Kur'an, dudaklarında salâvat; yüreğinde Yaratan sevgisi ve korkusu, hayalinde ideal İslâm yurdu, kafasında gerçekçi gurursuz akıl, ruhunda ve vücudunda namaz, mü'min ve müslüman aydır bu gelen; Oruç ayı.

Oruçladır.

Dinî yaşayışın en konkre hali oruçladır. Deniz balık için ne kadar canlı ve kaçınılmazsa ve onu ne kadar içine almış kuşatmışsa, dinin insanı zaptetmesi, insanın tabiat üstüyle reel bağlantı kurması onunladır.

Hayvandan meleğe doğru, yolculuk; içteki ka-

ranlıkların eriyişi, yerini metafizik ışıkların alması Oruçla...

Gerçek gün doğuşu, gerçek kuşluk; gerçek öğle; gerçek ikindi; gerçek akşam ve gün batışı, gerçek gece ve yatsı, Oruçla.

Gerçek zaman Oruçladır.

Orucu, oruca, oruçta ve oruçtandır.

Küfrün sığınacak delik araması oruçtansa, mü'minin, dalgaların med günü kıyılara koşuşu gibi koşuşu orucadır.

Güneş bir dağın yarığından çıkarken, bir gül açılırken, bir çocuk; okula başladığı an; bir insan şehit olduğu vakit; su kaynağından çıkarken neyse; mü'min de oruçta o.

O, Ramazanın birinci günü orucu içine ekmiştir. Üçüncü gün oruç yeryüzüne çıkar, onuncu gün kök ve göğdelidir. On beşinci gün dallar sürer, yirminci gün yapraklar açar; yirmi beşinci gün çiçek, çiçek, çiçek... Son gün; dalları bastı kiraz. Ulu ve yüce bir ağaçtır artık inanç insanda. Kök en derinde, yemiş; nur olarak yüzdedir.

İşte bunun için müslümanı ilk bakışta tanırsınız.

Oruç, öyle bir ruh kalıbıdır ki, her gün; ortalığın ilk ağardığı vakitten ilk karardığı vakte kadar, içimizi oraya yerleştiririz; orada ruh bir biçim alacak; bir öz kazanacak, billûrlaşacak; yıkanacak, canlanacaktır. Gece dinlenecek; bir gün sonra yine ayni çerçeveye girecek; böyle böyle; bir ay sonunda yepyeni ve taptaze bir insan yüreği, ruhu ve vücudu olacaktır mü'minin yüreği, ruhu ve vücudu.

Oruç; insanın katıldığı, her yıl bir ay katıldığı bir ruh şölenidir.

Üstün insanların davetlisi olduğu bir tabiatüstü ziyafet, bir gök sofrasıdır.

Yâni, Samanyolunda Ziyafet.

ORUÇ VE ÇOCUK

Çocuk daha birkaç yaşındayken, bu ayda sık sık «oruç» ve «oruç tutmak» kelimelerini işitir ve bu ilkin anlaşılmaz loş bir düşünce getirir ona. Dünyadan parça parça alçılar kopardığı döneminde, belki karşılaştığı ilk mücerret şeyin Oruç olduğunun farkına varır. Derhal konkre plâna geçen bu abstrenin, ilk gerçeğini görünür plânda arar. «Orucun tutuluşu» ona ilkin kaçtığını hatırlatır ve bundan orucun bir kuş, bir horoz veya bir güvercin olduğunu sanır. Kırmızı bir kuş veya mavi bir güvercin. Bu yüzdendir ki, çocuk orucun adına ilk dikkat ettiği ramazanda daha çok kuşları tutmak ister ve akşam eve dönünce «ben de bugün oruç tuttum» der.

Aslında çocuk pek de yanlışlık yapmamıştır. Çünkü: Oruç, içimizden kafasını çıkarıp şu yokluk çöplüğünü altın tüyleriyle şereflendiren ve sonsuz üstün sesiyle yüreğin gecesini sona erdiren bir kırmızı horozdur. İnançların üstünde pırr... diye uçan bir güvercindir. Ve oruç tutmak, insan yüreğini canlı, cıvıl cıvıl sesli kuşlarla doldurmak değil mi-

dir? O kuşlar ki, âdeta gökyüzüyle beslenir ve gökyüzünü örtünürler.

Çocuk biraz daha büyüyünce, artık işin aslını öğrenir gibi olmuştur. Büyüklerinin yemek yememesi, çay içmemesi, o garip ve saçma sigaralarını tüttürmemesi, onu çok şaşırtır ilkin. Fakat büyük, zaten büyük olduğu için, yalnız bu hakla bile çocuğu şaşım şaşım eder. Fakat çocuk yenilmez. «Büyük» olmak ister. Büyüklüğünü ilk belgeleyecek olanı oruç olarak görür. Yavaş yavaş, bu anne babayı bağlayan; bütün gündüz boyunca onların şu mahut sigaralarını bile boykot eden, bu mistik güç, onu kavrar. Çocuk oruca başlamıştır.

Fakat henüz orucu tam tutamamakta, bazı günler öğleye kadar ancak dayanabilmektedir. Böyle böyle alıştırılır ve alışır.

Oruçla ona, madde dışı bir dünyanın ilk ışıkları yanar çocuğa. Başka bir dünyanın meşaleleri...

Daha büyüyen çocuk, bütün gündüz oruç tutmağa başlar. Bunu başardığı gün, omuzlarda taşınır, hediyelere boğulur. Böylece orucun, insanı, omuzlardan başlamak üzere gökyüzüne kaldırdığını, bilinmezliğin zengin hazinelerinden sevimli ve güzel eşya çıkarıp dağıttıran cömertliği olduğunu bilmektedir artık çocuk.

Bu, çocuğun oruçtaki duygusunun bir yanı. Öte yandan, o, kendisinden bir süre yemek yememesini, su içmemesini isteyen bir buyruğun geldiğinin farkındadır. Bu buyruk nereden gelmektedir? Bunu düşündüğü zaman, büyük bir heyecan kaplar içini: Kutsal korku, kutsal sevgi, kutsal heyecan.

İşte ona o vakit, soruları hep öteye çevirdiği anda, ölümün, doğuşun ne olduğunu sormağa başladığı dönemde, Allah'ı öğretirler.

İşte o zaman o, oruçla gerçek bağlantısını kurar; bu dünyaya geçici bir süre için indirilmiş küçük bir hükümdar olduğunu anlar o zaman.

O zaman oruç ve namaz, ona, babasının okuduğu Kur'an seslerinin başka biçimler halinde bir insana yerleşişi gibi gelir.

İftar topu, zaferdir onun için. Çocukluğun tabiat üstündeki zaferi. Çocuk tabiatı yenmiştir; top bunun için patlar.

Ramazan yıllar yılı, böylece çocuğu büyütür; onu dış ve iç yapısı bakımından güçlendirir; ona Yaratıcısını, varlıkları ve nimeti öğretir.

Oruç ve namazladır ki, kutsal bir dünyaya girer çocuk. Sözle değil; bizzat o dünyanın içinde yaşar Mutlak Gerçeği.

ORUCUN 24 SAATİ

Orucun dört mevsimi ve 24 saati vardır.

Ramazan, bahara gelir; açlıkla eşyanın ruhuna ve ötesine, varlığının sebebine çevrilmiş olan insan, leylâk kokuları, portakal çiçeklerinin buğusu ve gül, lâle, ağaç ve yabani bitki çiçeklerinin rengiyle mest, bir nevi mutlakın şiiri, bir gerçeklik lirizmi içinde yaşar. İlkbaharda renk, su sesi, kuş uçuşu ve gül kokusuyla tabiat, içine girdiği değişimde oruçlunun içini saf duygularla, zengin figürlerle donatır. Oruçlunun, topraktan kopmasına engel olur. İlkin onu iç yolculuğundan alıkoymak ister, fakat, o, bu iğvaya aldanmazsa, bu sefer, onun arkasına takılır gibi bir orkestra zenginliğiyle idrâkine yardımcı olur. Bahar, oruçlu için, menekşeden vişneye kadar mor rengi, bayıltıcı kokusu ve mayhoş tadıyla, toprakla gök arasında, yeni bir sentez sebebidir.

Ramazan, yaza gelirse, sıcaklık ve susuzluk, sonbaharda tabiatın geçici ölümü, kışın kar ve soğuğun tabiat ve eşyayı tek tesirli bir idrâke indirişi, insanda oruca şöyle ve böyle bir fark ilâve eder,

böylece, yaşını başını almış bir müslümanda, geçmiş her yılın ramazanı, birbirine karıştırılmayacak şekilde farklıdır. Her ramazanın ayrı bir rengi, ayrı bir kokusu, ayrı bir biçimi vardır. Herbiri kökte ve temelde ayni olsa da, her yılın ramazanı, mevsimlerin boyasına batıp çıka, hafızada ayrı bir fenomen değeriyle yaşar.

Bir de bir günün, oruç bakımından kesitini alalım; zaman içimizde, kalb çarpması gibi yürür... İftara doğru yavaşlar, akşam birden hızlanır. Sabah oruç günü, öbür günler gibi başlar; gittikçe değişir, farklılaşır.

İlkin çay ve sigaranın, dedikodu ve geçici konular üzerinde konuşmanın reddi başlar. Sonra, kocaman bir öğle, boş bir öğle ele geçer ki, bunu Anadolu vilâyetlerinde Ulu camiye, İstanbul'da da Süleymaniye'ye ayırabilirsiniz. Ya da, Sultanahmet'e, Yenicami'ye. Cami ile artık öteye girmiş; mutlaka şartlanmışsınızdır. Sonra, sırtınızda, benek benek öteki dünya çizgileri, günlük işlerin içine dalarsınız. İnsanlar, insanlar... Her işinizde sizinle insanların elleri arasına, daima bir çiçek girer, o, ramazandır.

Sonra iş dönüşü ve ikindi gelir. Ruhun saf yaşayışına hazır ev. İkindiden güneşin battığı âna kadar, sûreler, âyetler halinde, ilâhî kelimeler, evi alır, yıkar, yeni bir dekorla donatır ve insanın içini, bir feza yolculuğuna hazırlıyormuş gibi, ilâhî bir yakıtla doldurur. Kur'an sesi, yavaş yavaş, evin odalarında güneşin pencereden giren eğik ışıklarından ahiretin ve cennet saraylarının bir maketini gözler önüne serer. Ölenler, ölen büyükanneler,

büyükbabalar, atalar, hepsi hazırdır orda...

Sonra güneş batar ve bir top patlar. Evin bütün görünüşü ve havası değişmiştir. Aile, ebedî bir tablo gibi sofranın başındadır. Sofrada dünya nimetleri, her günkü nimetler değildir sanki. Sanki, onlara ebedîlik mayası karışmıştır. Sofra, sanki bir «maide sofrası»dır. Gökten inmiş bir sofra...

Yatsı namazı ve teravih. Gündüz, oruçlu, ramazanı tek olarak yaşamıştır. Ama şimdi, İslâm topluluğuyla birlikte bir bütün olarak yaşıyor. Müslümandan müslümana atlayan, birini öbürüne bağlayan, birbirlerini birbirlerinde bulduran, birinde hepsini yaşatan bir «Ramazan Ruhu»dur artık hükmeden insanlara...

Gece gelir arkasından. Müslüman, Ramazanı uykusunda da yaşar. Rüya, Ramazanın uykuya serptiği ruh huzurunun levhalarıyla donanır yer yer.

Derken bir davul sesi bir top güllesi, hattâ topun sesinden önce şimşeksi ışığı koparır sizi uykunuzdan; bu da olmadı mı, şefkatli bir anne sesi, bir şiirin tekrar eden motifi gibi, hayallerinizin arasından dolaşa dolaşa, şuurunuzun en kritik noktasını bulmak için yol açar kendi kendine.

Ve, yeni kesilmiş bir karpuzun rengi kadar canlı siz sahur yemekleri!

Ve sonra ağaran gök. Ürperen, Mutlakın birliğini, Peygamberin peygamberliğini ve insanın ulvî vazifesini ilân eden Sabah Ezanı. Ve şafak. Yekpare bir gümüş levhası gök. Ve bir dağın ucundan alnını gösteren güneş ve şehre umut taşıyan genç ışıklar ve ışıkların zaferi...

ORUCUN ÖMRÜ

Bir müslümanın hayatında orucun önemli bir yeri vardır.

Çocuklukta oruç, büyük olmanın bir imtiyazı, çocukluktan, o büyüklerce ciddiye alınmayan, alay konusu olan, her fırsatta cezayla bile değil de görünüşte affedici, ama cezalandırmaktan daha zalimce bir muameleye, gülmeye «tâbi» tutulan çocukluktan çıkmanın en keskin belgesi gibi gelir insana. Çocuğun en çok zoruna giden davranış cezalandırılmamaktır. Ağır bir cezaya gönlü hiç razı olmaz ama, hafif atlatılan bir cezayı, cezalandırılmamadan yeğ bulur. Aristokrasinin hüküm sürdüğü çağlarda, asil olmayan birinin hareketlerinin, düello sebebi olmaması gibi, cezalandırılmamakta insan yerine konmama kendiliğinden vardır. Çocuk bir aristokrattır.

Şüphesiz, çocuk yalnız, çocukluğun zayıf noktalarından kurtulmak için değil, büyüklüğün büyüklüklerini yaşamak için de çocukluktan çıkmak ister. Bu bakımdan oruç ona bir parça karanlık gelse

de, büyüklerin derhal karşılığını almadıkları böyle bir fedakârlığa girişmeleri, onun ruhunda sonsuz ve çeşitli yankılar yapar. Oruç, onda mistik bir başarıdır.

Derken ilk denemeler gelir. Bu denemeler yavru serçenin, yuvadan uçuş için ilk kalkışlarıdır. Yavru kuş, ilkin en yakın yerlere konar ve hemen yuvaya döner. Sonra daha uzak bir hedef «tayin» eder. Çocuk da ilkin öğleye kadar oruç tutar. Sonra sonra artırır onu.

Tam oruç tuttuğu ilk gün, çocuk, iftar topunu içinden bir zafer topu olarak alkışlar. Hattâ içinden bir değil, üç, yedi veya 21 defa top atılmalıydı diye düşünür.

Bülûğ yaşına basmadan, çok defa, müslüman evlerde çocuk orucu topyekûn tutmağa başlamıştır. Çocuğun içinden taşıp gelen ve ilk andaki çıkış çılgınlığını yaşayan içgüdüleri, oruç gibi mistik bir öğretmenin uslandırması, onu komplekslere saplanmaktan, geleceğini tam şartlandıran ve telâfi edilemez gençliğin çılgın davranışlarından korur. Tabiatın önünde baş eğmemesi, melankoli krizlerine daha dayanıklı çıkmasını sağlar çocuğun.

Oruç ve namaz, bülûğ çağından çıkarken, çocukluktaki babadan, normal babaya geçişinde, «metafizik» bir planda tutarak, çocuğun büyük bir sarsıntı geçirmesini de önler. Batıda çocuk için baba her şeydir. Bir nevi küçük tanrıdır; zaten hıristiyanlıkta tanrının «baba» oluşu, ister istemez çocuğun babayı tanrılaştırması için zihnî bir vasat hazırlayacaktır. Çünkü çocuk en mücerretleri bile konkreleştirir. Sonra, bülûğ çağını aşınca realist

bir gözle babayı görür. Bu tanrı «baba»dan alelade babaya geçiş birdenbire olur. Batı toplumunda, bir inkılâpla. Bu sebepledir ki çocuk, babasına âdeta taparken, genç, inkâr eder, reddeder. Batıda gençlik, babadan, aileden tam bir kopuştur. Âdeta genç, çocuklukta verdiği avansları geri almaya başlar. İslâm toplumunda ise, Namaz ve Oruçla, çocuk, kendisinden de, babasından da ölçülemeyecek kadar yüksekte, her şeyin üstünde, sonsuz bir gücün bulunduğunu, babanın da, kendisinin de onun önünde eğildiğini anlar. İki baba, yani çocukluktaki babayla gençlikteki baba arasındaki, bu en kritik köprü çağında çocuk, gerçeğin farkına varır. Birinci babadan ikinci babaya yavaş yavaş geçer. Kritiğinin zulmü yumuşar ve bütün insanlar, kutsal bir kış dönemine, böylece mutlakın aracılığıyla girer, dostça girer. Baba, anne, kardeşler ve bütün insanlar, kutsal bir petrol lâmbasının ışığı altında erirler, ulvîleşirler.

Gençlik ve olgunluk çağı oruçları, her yıl geçtikçe, bir parça daha insanın tabiatını materyalist çerçeveye mahkûm olmaktan kurtarır. Her olaya «fayda» açısından bakmayı yasaklar oruç. Hükümlerinde «başkacı» yapar insanı. Büyük bir batı düşünürü, «cehennem başkaları»dır, diyor. Bu, bir bakıma, batılının çocukluğuna ışık tutmuyor mu? Enfant terrible (dehşetli çocuk), «asî gençlik» hep bu metafiziksizlikten çıkmıyor mu?

Yaşlı bir müslüman, geriye bir baktığında, çocukluğun iftar saatlerini bekleyişini, oruçluyken dallarda sallanan incir ve narların sanki cennetten koparılıp oraya iliştirilmiş olduğunu, iftar sofrasını

açan hurma ve zeytinin nimete nasıl bir kutsallık kattığını, Ramazan ikindilerinde okunan yâsinlerin evin odalarını nasıl ilâhî yankılarla dolaştığını, teravih gecelerinde aşkla ilâhîler okuyan, tekbirler getiren, ve sonra zamanın gizli kapılarından girerek kaybolan nur yüzlü insanları, bayramların yeşil ve beyaz ve al sevinçlerini hatırlar; gençlik yıllarının oruçlarından billûrlaşmış sarkıt ve dikitlerin bütün ruhu ayakta tutan mermer sütununu içinde duyar. Yaşlandıkça çocuklarının oruçlarının sütuna yeni mermer payandalar dayadığını görür. Mü'minin içi artık bir Süleymaniye kadar sağlamdır. Ölüm onda artık bir korku değil, sadece bir merak konusudur sanki. Çünkü: oluşmuş, birikmiş ve son biçimini almış bir sonsuzluk tapınağına ölümün dokunamayacağını bilir. Ve müslüman, içinde «tam teşekküllü» bir Süleymaniye, ölüme geçer...

BETONLARI KIRAN ORUÇ

Bir ev nasıl yılda bir defa temizlenir, örümcek ağlarından kurtarılır, kiremitleri aktarılır, sıvanır, yıkanır, onarılır ve badana edilir, yani yeni yapılmış hale getirilirse, bir ruh da, yılda bir kere, böyle bir genel temizlik ve revizyon ister. Bir şehrin temizlenmesi, onarılması, yeniden yapılması, sıva, boya ve badanaların tazelenmesi ile müslüman bir şehrin oruç boyunca ruhî canlılık ve hareketi, yükselme ve ilerlemesi birbirini çok andırır. Oruç, demek ki, bir noktadan bakılınca, ruhun ve vücudun dezenfekte edilmesi oluyor.

Oruç, tek başına bellibaşlı ibadetlerden olduğu gibi, bir de öbür ibadetlerin yatağı olmak gibi bir özellik taşıyor. Kur'an en çok bu ay okunuyor, namaz en çok bu ay kılınıyor. Öbür ibadetleri çağıran, toplayan ve sunan bir yanı var. Şuuraltımızdaki bütün dindarlığı, Ramazan, yaşama alanımıza, şuuraltında yatan ve hep yarınlara bırakılan niyetleri, ramazan şuuraltını dinamitleyerek, gün ışığına çıkarıyor. Bir de bakıyoruz, namaz kılanların dolaylarında olup da namaz kılmayanları, Ramazan bir çığ

gibi camilere sürüklemiş. Bir de bakıyoruz ki ruhta kayalık olan bir yer, bir dinamitle asfalt olmuş.

Ortalama bir ömre, ramazanları bitiştirerek düşünürsek, aşağı yukarı beş yıl sürekli, kesiksiz oruç düşer ki, orta ruhî kuvvette bir müslümanın, irade, dayanma ve ruhî sağlamlık, ibadet kudret ve hacmi için oldukça açık, âdeta matematik bir fikir verir.

Alışkanlıkların bir elâstikliği vardır. O elâstikliği kaybetti mi, canlılığını kaybetmiş yaşama parçaları haline geldi mi, içgüdünün üstünü çok kalın bir kül tabakası örttü mü, insan için tehlike baş gösterir. Delilik, aklın içgüdülerle karşılıklı etki gücünü yitirmesi ve donmuş alışkanlıklar ağına teslim olmasıdır. Bir alışkanlık yolunda aklın betonlaşması. Medeniyetlerin yıkılması da böyle açıklanabilir. İnsanlar, öyle donmuş tarihî şartlar ve biçimler içine girer ki, ruh yaşama sevinci ve anlamını yitirir. Bu betonları kıracak bir çıkış yolu arar. İşte oruç, külü deşer, betonları kırar, eskiyen dünyayı tazeler, alışkanlıkları elâstikileştirir, donmalarını önler, içgüdüleri pırıl pırıl yapar, insanı melankoliye düşmekten, yani eşyayla ilgiyi kesmekten korur, kâinatı yeniden yaşanmağa değer bir yer haline getirir, insanı yeni doğmuşcasına yaşamaya hevesli, iştihalı bir yeni insan yapar.

İKİ YASAK

İbn-i Haldun, «Mukaddime»sinde göçebelerin hayatıyla şehirlilerin hayatını anlatırken, uzun bir dönem içinde, yiyeceklerin insan ve ırklar üzerine büyük tesir yaptığını, bugünkü ilmi telâkkilere de uygun olarak, yaşayış şartlarının, iklimin âdeta ırkları şartlandırdığını, tafsilâtlı olarak açıklar. Hiç et yememeği şiar haline getirdiği için âdeta bir ölü hareketsizliği içinde olan Hintliyi, şarap içtiği ve domuz eti yediği için taşkın bir tabiat kazanmış olan Avrupalıdan bir bakışta ayırmak mümkün değil midir? Bir müslümansa ağır başlı ve vakurdur; gerekli hareketi yapar; ve lüzumsuz tek hareket yapmaz. Avrupalının ifratından ve Hintlinin tefritinden uzak, tam ideal bir ortalamadır. «Sizi bir orta ümmet olarak yarattık» hitabındaki sırlardan biri. Müslümanı öbürlerinden bir bakışta ayıran nedir? Edası, duruşu, bakışı, konuşması gibi mânevi kaynaklarla sıkı sıkıya bağlı halleri bir kenara bıraksak bile, yüz ve vücut farklılığının başlıca sebepleri, domuz eti yememesi ve içki içmemesidir.

Bütün müslümanlar bir millettir. Bu iki yasakla bir anda ve bir kalemde, milletimizin öbür milletlerden ayrılması sağlanmıştır.

Ne bakımdan ayrılma? En başta etnik ayrılma,

tenin renginden, beden yapısından mizaç ve karaktere kadar bütün tezahürlerde, müslümanla, müslüman olmayan arasında kesin bir çizgi, bir ayrılık. Âdeta «Müslüman bir ırk», müslümanlar arasında ırk birliği sağlanıyor.

Oruç ve namazın yüze verdiği nûranilik de ayrı ve esaslı bir fark. Nitekim, bizim ihtiyar kadınlarımız bile sevimli ve nûranî olurlar. Öbürlerininkinin yüzü ise kapkara ve bakılmayacak kadar çirkin (Bunda makyajın da tesiri var ayrıca.)

Her milletin ve her devletin bir arması vardır; bir işareti vardır. İslâm milletinin de işareti sancakların yanı sıra Kâbe'dir. Recep ayıdır, Safa ve Merve'dir ve bu yasaklardır. Nasıl Safa ve Merve, Allah'ın birer işareti ise, yasaklar da, İslâm Milletinin öbür milletlerle karışmasını önleyici birer kutsal işarettir.

Yoksa tirişin v.s. sebepler sonda gelir ve üzerinde konuşulmağa değmez. Hem bunların çareleri de bulunur. Meseleyi bu açıdan ele almak, misyonerin uğursuz ağzını bir karış açar ve ekmeğine yağ sürer.

Roma'nın kartalı gibi semboller unutulur. Halbuki bu yasaklar, insanın etine kadar işlediği için irade dışında ayırıcı vazifesini görür.

Bazı Avrupalı bilginlere, misyonerlere kalsa bu, yani domuz etinin yenmemesi eski dinlerden kalma bir tabudur. Halbuki, tabulaşan ve eti yenmeyen hayvan çok defa totemdir, yani kutsaldır ve tanrı olarak bilinir ve klan o totemin soyundan geldiğini sanır. İslâm Milletinde domuz sadece domuzdur. Ne kutsaldır, ne de tanrı. Domuz soyundan gel-

mek inancı ne kelime, domuzla etimizi bile karıştırmayız. Tabu, klan dininin yarısıdır. Bizde domuz yasağı ise, teferruat kabilinden. Tabu bir korku kaynağıdır. Tabulaşan eşyaya el sürüldü mü, klanı bir felâket bekliyor demektir. Bizse domuzun böyle korkulacak bir tarafı olmadığını biliriz; onun mistik veya şeytanî bir kudreti olmadığını biliriz. Totemler (tabulaşan hayvanlar), her sene bir kere, bir şölende yenir. Bizdeyse, domuz eti hiç yenmez. Görülüyor ki, bu yasağın tabularla en ufak bir ilgisi yoktur. Bu, sadece, misyonerin sahte mantık ağının bir illüzyonudur.

Örf olarak açıkça yenen şeyler, açıkça emredilmez (meselâ: koyun etinin yenmesi). Örf olarak ve insan tabiatına nefret verdiği için açıkça yenmeyen şeyler de zikredilmez (necaset gibi). Yenmesinde tereddüt olunan ve yenmemesinde bir milleti öbürlerinden ayıracak sırlar bulunan, bir milletin ruh yapısına uygun bir vücut yapısı sağlayan şeylerde yasaklar söz konusudur. Kan, ölü eti, domuz eti gibi.

İçki yasağıyla da, Müslüman Milleti, sarhoş bir millet olmaktan korunur; çocukları alkolik olmaz; alkolizmin her felâketinden korunur; bir müslümanın programı derhal bir müslüman olmayanın günlük programından ayrılır. Bütün bir İslâm muaşeret âdabı Avrupa muaşeret âdabından ayrılır. İnsan bazı bazı şuuraltının emrine girerek hayvanlaşmaz. İslâm milleti sağlam, temiz, üstün bir millet olur.

Biz, bu yasaklara, sırf ilâhî yasaklar oldukları için, sebep aramaksızın uyarız. Saydığımız faydalarsa, erişebildiğimiz hikmetlerdir. Ya erişemediklerimiz?

MÜBAREK MEKÂN

Hac, mekânı tâyin edilmiş, hususî bir ibadet ve merasimler topluluğudur. Kâbe'nin durumu, merasim ve ibadetlerin kopmaz yeri olmaktır, yoksa gayesi değil. Nasıl ki, namazda da Kâbe, Allah'a yönelen gönülleri toplayan, birleştiren, yönlendiren mübarek bir yerdir.

Kâbe, Allah'a inanışın en büyük savaşlarından birini yapmış olan Hz. İbrahim'in de, dinin, kendisiyle son ve en mükemmel haline vardığı peygamberlerin en büyüğünün de, vahiyle ürperdiklerine ve kol kol bütün insanlığı ürperttiklerine şahit, o mübarek ellerin kendisine değmesinden mesut olmuş, o günlerin, o vahyin, o çağrışın izlerini taşayan ulvî bir yapıdır.

Kâbe o büyük mü'mindir ki duvarlarına, Mukaddes Kur'an'ın yaprakları bir bir asılırken sapmanın en büyük öğüncü Yedi Askı şiirleri, ayni duvarlardan, mahcup ve yılgın güz yaprakları gibi bir bir düşüyor, dökülüyordu.

Kâbe (Allah'ın evi) Allah'ın içinde oturması, Al-

lah'ı çevrelemesi anlamında değil elbette. Allah'a ait olması anlamına. O kadar ve öylesine ait ki, başka bir şeye, kimseye ve işe ait değil. Bütün eşya Allah'a ait iken, kullanılışları bakımından, pratikte bir dereceye kadar ve bir ölçü çerçevesinde insanlara ve kendilerine de bir pay bırakılmıştır, bir marj. Hiç olmazsa bir dolaylılık. Ama Kâbe, som ve yekpare olarak, dünya mülkiyetleri noktasından da Allah'a ait ve mahsustur. Arasız olarak. Çünkü, Kâbe, Hac dinî ödevinin ayrılmaz ve bölünmez parçası. Namazda dıştan, Hacda içten ibadete katılan tarihî yerdir Kâbe.

Avrupalı bilginler bu konuda da oldukça yanıldı, İslâmın Hz. Âdem'den başlayan, Hz. İbrahim, Hz. Musa ve Hz. İsa merhalelerinden geçerek Peygamberimizde son ucuna ulaşan aynı Dinin, başlangıçtan sonra bütünü, ebedî şekli olduğunu göremeyerek iki büyük yanlışa düşüyorlar: 1- Museviliğin ve Hıristiyanlığın gerçeğinin İslâmla birleştiğini, bir ve aynı olduğunu hesaba katmadıklarından, benzer müesseseleri görünce, İslâmın orijinalliğinden şüpheye düşmeleri; 2- Bunun tam zıddı olarak, İslâmı yepyeni görüp, putperestliği kadim ve müslümanlığı sonra gelmiş kabul etmeleri ve benzer müesseseleri putperestlikten aldığını sanmaları.

Bu iki tez birbirini çürütüyorsa da, biz konumuzla ilgili olduğu için bilhassa ikincisine dokunmadan geçemeyeceğiz: Puta tapıcılık çağında Kâbe'nin ziyaret edilmesi ile Hac arasında bir kere anlam farkı vardır ve bu fark, puta tapınanların tanrılarını orada saklamaları gibi sonsuz bir farka kadar gider. Puta tapıcılar, ziyaret müessesesini Hz.

İbrahim'den, bozarak almışlardır ki, müessesenin aslının puta tapıcılığa değil, Allah'a inanma inancına, yani sonuç olarak İslâma ait olduğu açıktır. Bir hırsızlık varsa, bu hırsızlık putperestliğe aittir. İslâmın işi, geri alma ve aslî hüviyetine kavuşturmadır.

Her yıl yüz binlerce mü'min, Mekke'ye gider, orda nefsten soyunur, şeytanı gözle görmüşcesine teşhir eder ve taşlar, sonra milyonluk tek gönül halinde Allah'ın önünde eğilir. Hz. İbrahim'i anar, Hz. İsmail'i anar, insanlığın büyük ve eşsiz kurtarıcısını ve onun etrafında dört dönen sahabileri anar. Geçmiş zamanı, o büyük ve mes'ut vakitleri yeniden yaşarlar. Kulaklarında vahyin ilk tebliğ edildiği anlardan ihtizazlar, ruhlarında ulvî ürpermeler, gönüllerinde mübarek sevinçler, mükemmel ve üstün mü'min olarak yurtlarına dönerler. Kâbe'de bütün İslâm âleminin kalbi bir kalp gibi atar. Afrikalı, Asyalı, Avrupalı, Türk, Arap, Hintli, beyaz, sarı ve zenci ayrılmaksızın orda mü'minler, İslâmın derinliğinde ve büyüklüğünde erirler ve olurlar.

ALTIN GECE

Bütün yılda gizli, belki daha çok oruç ayında saklanmış, belki en çok ramazanın son on gününün bir gece yaprağı, belki tek sayılı bir oruç gününün ikinci yarısı ve belki de 27. ramazan gecesi olan Kadir gecesi...

Bütün geceleri önüne dökmüş, onların içinde Kadir gecesini arayan bir mü'min düşününüz. Daha doğrusu, Kadir gecesi olma imkânını taşıyan her geceyi bir Kadir gecesiymişcesine ağırlayan bir mü'mini düşününüz. Geceleri hiçliğe batıran bir dintanımazla bu inanan adam arasındaki zamanı değerlendirme, yemişlendirme farkını bir bakışta yakalayabilirsiniz.

Kadir gecesi, hangi gecede bulunduğunun kesin bilinmezliğiyle biraz da öbür gecelerin içinde değil midir? Öbür geceleri de bir projektör gibi aydınlatmıyor mu?

Kadir gecesinin gizli olması gerektir; çünkü açık ve seçik olarak bir gecenin kutsallaştırılması, Allah'tan başka Tanrı tanımama dini olan İslâma uymazdı; İslâm, değil bir insanın, bir gecenin bile

putlaştırılmaması için gerekli temeli atmıştır.

Kur'an ki, yaratılış dünyasının ebedî ufkudur; dünyayı ve insanı ve her yaratılmış olanın bilerek bilmeyerek varmak, ulaşmak için çırpındığı «ideal»i çerçeveleyen kutsal sözler örgüsüdür; işte bir gece, Kadir Gecesi, nurdan bir gökkuşağı halinde dış ve iç göğümüze, bir bütün olarak indi.

İlk Kadir Gecesi, sırtında ebedîlik hazinesini taşıyan en soy bir arap atı gibi, zamanın bir iğne deliği kadar daraldığı bir günde, -Fuzulî'nin, gamından eriyerek ipliğe dönen meşhur poetik devesi gibi- sıçrayıp geçerken, yüklendiği, şanı büyük, ünü sonsuz Kur'an'dı.

Ey kutlu gece, sen ne zenginsin ki, her yıl tapınmaların en safını çil çil altınlar halinde kasanda taşırsın. Senin kasandaki altınların hepsi halistir.

Sen, kirli yeryüzünü en ışıklı namazlarla, mutlakın sesi Kur'an sesiyle ve düşüncenin en yanılmazı mü'min düşünceleriyle yıkarsın, pasından kurtarırsın.

Akşam devraldığın eski, yaşlı, çirkin, yıpranmış ve yılmış dünyayı, sabahın ilk akıncılarına, yeni, taze, değişmiş, neşeden çınlayan ve güzelliğinin ötesinde bir güzellik bırakmayan bir genç dünya olarak teslim edersin.

Sen öyle bir altın gecesin ki, saçtığın altın ışıklarla, önüne ve arkana dizilen öbür geceleri de, radyum ışıkları gibi yüreklerinden geçerek altına çevirirsin, inananlar için...

KISASTA HAYAT

Batı Ceza Hukukuyla İslâm Ceza Hukuku arasındaki temel ayrılık ve aykırılıklardan biri ve başlıcası da, müeyyidelerin yapı farklarıdır. Bir başka deyişle, suçla cezadır; suçla ceza arasındaki bağıntının genel yapı farkındadır.

Bu farklar da, cezaların cinsi, yani tesir vasıtaları, maddî yapıları, cezaların birbiriyle ilişkileri, nihayet cezaların suçlara nisbetinde ortaya çıkar.

Âdeta, bir prensip olarak göze çarpan ilk nokta, batı hukukunda cezaların abstre (mücerret, soyut), İslâm hukukundaysa konkre (müşahhas, somut) oluşudur. Burada, elbette, birbirine göre müşahhaslık mücerretlik söz konusudur. Vücutta yaptıkları değişiklikler, birinde ilk bakışta görünür, diğerinin ise görünmezdir, ilk bakışta veya etrafı çizilebilir şekilde. İslâmın ana ceza prensibi ve vasıtalarının toplu ölçüsü olan kısasla veya kısas vasıtalarıyla batı ceza vasıtası hapis arasındaki mahiyet farkı ilkin burdadır. Bu nokta, ilk anda, problem derinleştirilmeden şaşırtıcı gelebilir insana: Öyle ya, aşağı yukarı mücerretler medeniyeti olan İslâ-

mın müşahhas, konkreler medeniyeti olan Batı Medeniyetinin mücerret cezalar koyması bir tezat değil midir? Hayır değildir. Değildir, çünkü: İslâm, sadece bir mücerretler medeniyeti değil, ruhu maddeye ve mücerredi müşahhasa üstün tutan, hâkim kılan bir gerçekler bütünüdür. Suç bizzat konkre olduğundan, İslâm ceza hukukunda, ceza da konkre olmuştur diyebiliriz. Bu, elbette, sebep değil bir yorum, bir açıklamadır. Gerçek sebepleri bilen ancak Yaratıcıdır. Nitekim, suçlara çerçevelik yapan fiillerin gerçek var oluş sebebini ancak yine onu Yaratan bilir. Yaratıcı o fiilleri de, o fiilleri önleyici ve giderici fiilleri de yaratmıştır. Bunun için, insanın, suç fiillerini yaratan değil, sadece «işleyen» olduğu halde, onun kaçınılmaz olarak çağıracağı ceza fiilini kendisinin tâyin suretiyle âdeta «yaratmak» istemesi garip olmaz mı? Bu nokta, ayrı bir konudur ve ayrıca işlemek gerekir. Bizim burada, yanlış anlaşılmaktan korunmak için, belirteceğimiz nokta, «teklif sırrı», «imtihan» v.b. hikmetler gibi bir hikmet tesbitidir, suçla cezanın konkre oluşunu birbirine bağlayışımız. Yoksa ilâhî tâyini bilen Mutlak Tâyin Ediciden başkası olamaz. Mutlak Tâyin Edici: «Sizin için kısasta hayat vardır.» diyor. Dünya durdukça yorumlanacak ebedî bir ölçü ve bir ipucudur bu bizim için. Toplumda, suçun unsurlarını ve vasıtalarını ortadan kaldırdığı, toplumu sağlığa kavuşturduğu, bir fiil sebebiyle öleyazan bir toplumu yeniden canlandırdığı ve dirilttiği için, hayat vardır kısasta. Bu, İslâm düşmanlarının ilim adı altında bir gözbağcılığıyla saldıracakları noktanın ve gerekçelerinin önceden görülüşü, bir mucize ve ilâ-

hî bir tâyine ebedî bir «gerekçe» verilişidir. Bu yorum, İslâm ceza hukuk politikası ve felsefesi açısından bir yorumdur. Bir de doğrudan doğruya hukuk ilmi açısından da bize bir ipucu olmaktadır. Batı hukukunun ceza müeyyidesi hapis, abstre, ölü, cansız, pasif, saklı olduğu halde, İslâm hukuku ceza müeyyideleri konkre canlı, göze görünür, aktif, dinamiktir. Bir kelimeyle, batı «ceza»sı «hayat»sız, İslâm «ceza»sı «hayat»lıdır. Biri «hayat kemiren» öbürü her ameliyat gibi «hayat veren»dir.

Öte yandan, bir konkrenin bir konkreye nisbeti abstre olduğundan, İslâm ceza prensipleri, medeniyetin abstreyi üstün tutan temel motiflerine aykırı değildir. Cezayı tek başına değil, suçlarla beraber düşünmek gereklidir. Suçlar canlı şeyler olduğundan cezaların da canlı kanlı şeyler olması uygundur; yatkındır sağduyuya. İslâmda, suçlar fiil cinsinden olduğundan, cezalar da fiil olarak gelmektedir. Yağ kirini, yine yağ tortusu olan sabunun götürmesi gibi.

İlk bakışta, ölüm cezasının batı ceza hukukunda bulunuşu, bizim bu ayrımımıza bir istisna gibi duruyorsa da, gerçekte öyle değildir. İki paralel çizginin sonsuzda buluşması gibi, abstre ve konkre cezaların son ve ortak ucu ölüm cezasıdır. Ölüm cezası, bir bakıma en konkre, bir bakıma da en abstre bir cezadır. Hele batı düşüncesinin arka ve art fikirlerine inilirse, ölüm cezası konkre insanı abstre insan (ölü) hâline getirmekten başka bir şey değildir. İslamdaysa, ölümden sonra diriliş abstre bir diriliş değil, konkre bir diriliş olduğundan, ölüm cezası, en konkre cezadır. Hele, batıda, ölüm cezası-

nın yer yer kaldırıldığı veya elektrik sandalyesi gibi vasıtalarda icrası, ölüme geçiren anı bile abstreleştirme eğilimini ortaya kor.

Suçlar arasında bir mahiyet farkı vardır, örnek olarak: «adam öldürme» suçu ile «hırsızlık» suçunu alalım. Bu iki suç arasında tam bir mahiyet farkı vardır. Suçlar arasındaki mahiyet farkına paralel olarak, İslâm ceza hukukunda da, cezalar arasında mahiyet farkı vardır. Batı ceza hukukunda ise, bir mahiyet ve keyfiyet farkı değil, bir miktar ve kemmiyet farkı bulunuyor. Bu da yine cezaların konkreliği ve abstreliğinden doğuyor. Batı ceza hukukunun en zayıf ve çürük noktalarından biri de bu noktadır: Birbirinden tamamen farklı suçlara nasıl olur da sadece miktar bakımından farklı ayni ceza uygulanabilir? Miktar farkı, bir keyfiyet ve vasıf farkını nasıl karşılayabilir?

Üçüncü bir ayrılık da, «hareket noktası», «çıkış noktası» farkıdır. İslâmda, ceza da suçlar gibi konkre olduğundan, çıkış noktası açık ve seçik ve tam bir adalet fikir ve duygusuna cevap verici bir durumdadır. Her suç fiiline, kendi cinsinden bir fiile ceza tâyin edilmiştir. Suçla ceza arasına bir köprü atılmış, bir ilişki kurulmuştur. Halbuki batıda, aralarında hiç bir ilişki yoktur, herbiri ayrı bir âleme mensuptur. Birim bir suç olmadığı halde, birim bir ceza vardır: Bir günlük hapis. Hiçbir düşünce ve gerekçe, bizi, bir suçun cezasının şu kadar yıl, bir başka suçunsa bu kadar bir yıl hapis oluşuna inandıramaz. Bir bakıma bir günlük hapis, en ağır suçtan daha ağırdır, bir bakıma müebbet hapis bile, en hafif suçtan daha hafiftir, adalet düşünce ve

duygularına göre.

Ve nihayet, ilk bakışta müsamahakâr gibi gelen batı müeyyidesi, insanın hürriyetini, yani ruh bağımsızlığını, ruhunu tehdit etmekte, ruhu öldürmekte ve zehirlemektedir. İslâmî müeyyide ise, ruhu uyarıcı ve suçtan önceki sağlık hâline iade edici, terbiye ve ıslâh edici, ibret saçıcı, içtimaî kangrenlerin cerrahı, ruhu ve cemiyeti ihya, mağduru ikna ve tatmin, suçluyu tecziye ve tenbih edici ilâhî bir neşterdir. Örnek olarak «hırsızlık» suçunu alalım. Verilecek birkaç yıllık bir ceza, uzvun kesilmesi kadar ibret verici, insanları korkutucu ve çekindirici, sonuç olarak önleyici olmadığı halde, bir uzvun kesilmesinden çok daha zarar vericidir. Çünkü: hapis cezası dişlerini ruha geçirir. Güveler gibi ruhu kemirir. Ruhu yavaş yavaş zehirler ve soldurur. O ruh, o şahsiyet, o benlik, ruh, şahsiyet ve benlik olmaktan çıkınca, uzuvların ne değeri ve ne anlamı vardır? Aslında o ceza, ruhu ve şahsiyeti öldürmekle, kolları, bacakları, kalbi, dili ve yüzü de cezalandırmış ve öldürmüştür. Hapisten çıkan bir mahkûm, hapis süresine göre, ayakta dolaşan, %2, %17, %33, %52, %89, nihayet %99 bir ölüdür. Elleri, kolları, gözleri ve ruhu da ölüdür.

Bir miktar sitesi olan batı sitesi, bir yandan yaramazlık yapan oğluna öğüt verirken, öte yandan yemeğine ceza olsun diye her gün zehir katan bir baba, bir mutlaklık sitesi olan İslâm Sitesi ise yaramaz çocuğuna öğüt veren ve kulağını çeken bir babadır. Ruhu hasta bir babayla, ruhu, aklı ve maddesi sapsağlam bir baba arasındaki farktır bu fark.

SİTEMİZDE EŞİTLİK

İslâm Sitesinde, kıymetlerin ölçüsü, erginlik ve erdem (fazilet) dir. Batı Sitesinde ise, madde. Kapitalizmde bu, para, komünizmde eşyadır. İkisinin arasındaki fark, elde etme farkıdır. Birincisinde yarışma, öbüründe paylaşma ön plânda, İslâmda ise, her faaliyet, topluluğun herhangi bir anında en çok erginlik ve erdem sağlayacak şekilde ayarlıdır. Bir batılı, bir komünist, hep bir başkasının eline ne geçtiğine bakar. Bir batılı, başkasının eline geçirdiğini prensip olarak kendine kaydırmanın, aktarmanın yollarını arar; bir komünist ise, yine prensip olarak başkasının eline geçende bir haksızlık, bir hırsızlık, bir fazlalık bulmaya çalışır. Bir müslüman ise, prensip olarak ve sistematik bir şekilde, başkasının eline ne geçtiğine değil, ne geçmediğine bakar. Hep, kendi eline geçene yönelmiştir şüphesi; başkasının hakkının kendine geçip geçmemesinden korkar. Batı Sitesinde, bir kişinin, elindeki iktisadî kıymeti

kaçırması aptallıktır. Komünist Sitesinde, bir kimsenin elinden, ancak zorla bir şey alınır. İslâmda ise, prensip olarak, kazanmak başkaları içindir ve bir insan, başkalarının elinin altına ruhî ve iktisadî kıymetler sürdüğü miktarda değerlidir.

Demek ki, İslâm Sitesinde eşyanın felsefî değeri, öbür doktrinlerde olduğu gibi ulaşılacak son nokta, ideal olmak değil, belki bir vasıta, ideale vardıran bir vasıta olmaktır. Ve pratik konumuyla eşya, öbürlerinde olduğu gibi her yanından çekilen ve kimin elinde ne kalırsa artık hiç düşünmeden yok edilen, tüketilen şey olmak yerine, insanlar arasında karşılıklı birbirine itilen, başkalarına sağlandıkça değerlenen ve üzerinde başkalarının hakkı kalıp kalmadığı boyuna sorulan ve aranan bir şeydir. Yani komünist bir sitede, kişilere dağıtılan iktisadî kıymet üzerinde o kişilerin kendi köşelerinde hakketme muhasebesi yapılmaz; çünkü: bunu yapacak ruhî yapının var olmasına, komünizm, baştan, maddeyi tanrılaştırmakla imkân bırakmamıştır. Hak, devletin dağıttığıdır. Yani komünist bir sitede, kişilere dağıtılan iktisadî vicdan muhasebesini gerçekleştirecek, hiç olmazsa sosyal bir vakıa olarak pratikleştirecek ruhî ortamdan ve ayakta tutacak payandalardan mahrumdur.

İslâm Sitesinde, eşitliği bir marj dahilinde ve içgüdülere aykırı olmayacak bir şekilde sağlayan bu atmosferin payandalarını başlıca dört grupta toplayabiliriz:

1- İslâm Sitesinde her kişinin yaşama tarzına çizilen sınırlar, verilen standart, aşağı yukarı kendiliğinden bir istihlâk eşitliği doğurmaktadır. Lüks

haramdır. İsraf ve gösteriş yasak. Bir zengin müslümanla fakir bir müslüman arasında yaşama farkı çok azdır.

2- Faizin yasak edilmesiyle, emeksiz kazanca prensip olarak set çekilmiştir. Prensip olarak İslâm Sitesinde kazanç emeğe dayanır.

3- Zekât verme mecburiyeti, her şeye rağmen biriken sermayenin, tabiî yolu zedelemeyecek ve insanî çalışma içgüdüsüne aykırı olmayacak bir oranda sürekli olarak zenginlerden, fakirlere doğru bir iktisadî kıymet akımı halinde akmasını sağlar.

4- İslâm Sitesinde Devlet, liberalist düzende olduğu gibi, prensip olarak iktisadî düzene karışmayan, dolayısiyle zenginin bekçisi bir devlet olmadığı gibi, herkesin malını eline geçirdiği için eşyada ve insanda istediği tasarrufu yapan, karşısında maddî ve manevî hiç bir kuvvet bulunmadığı için insanın elinin kolunun bağlı olduğu komünist düzendeki gibi içgüdülere aykırı bir devlet de değildir. Komünist düzende devlet, karşısında hiç bir dayatma gücü olunmayan ve ekmeğin bile ancak kendinden alınabileceği bir Devdir. Devlet, İslâmda, kendisine dayatılabilinen, boykot edilebilecek, tenkit ve kontrol edilebilecek, her olayı dinamik olarak gözleyen, gerektiğinde her vak'aya karışan, kıymetlerin elde edilme ve dağıtılmasında olanca verimlilik ve eşitliği sağlamaya çalışan, peşin olarak hiç bir sisteme bağlanmayan, ana sisteme ve şartlara göre elâstiki bir kadrodur. İslâm Sitesinde, hiç bir şey boş ve faydasız yere elde edilmez. Ve hiç bir şey haksız ve fazla olarak bir elde duramaz. Ve hiç bir şey boş ve faydasız yere yok edilemez.

Kapitalizmde insan elde ederken mal bulmuş mağribîdir, komünizmde istihlâk ederken; yani biri başlangıçta, öbürü sonuçta mağribî; İslâmda ise insan, üstün insanlığın şartı olarak, hep takdim eder.

Komünizmin rengi kızıldır. Yani ihtiras ve kan rengi. Kapitalizmin rengi siyahtır. Yani taassup ve ifrat rengi. İslâmın rengi ise beyaz, mavi ve yeşildir. Yani aklık, umut, sulh ve selâmet rengi.

İSLÂMLIKTA MAL

Kapitalist düzende, malın üzerinde tek katlı bir mülkiyet vardır: Kişinin mülkiyeti. Bu mülkiyette kişiyi bağlayan yine kendisidir. Kendisinin üstünde bu mülkiyete dokunacak başka hiç bir güç yoktur. Kişiyle malı birbirine öyle kaynaşmış, birleşmişlerdir ki onları birbirinden ayırmak mümkün değildir. Kapitalist düzende kişi kişi değil mal kişi, eşyainsan denilebilecek yeni bir yaratıktır. Kalbinin ve kafasının bir yüzü hep eşyaya dönük, mantığının yarısı hep eşya hesabına yürüyen bir yaratık.

Komünist düzende yine malın üzerinde tek katlı bir mülkiyet vardır: topluluğun mülkiyeti. Bu mülkiyette artık kişi mal üzerine konuşmak yetkisini kaybetmiştir. Mal o kadar önem kazanmıştır ki kişiye teslim edilmekten korkulmuştur. İnsan eşya yapan bir eşya; mal yapan bir maldır. Eşyanın kaderi, fiilen, insanla birlikte; bir idareciler kadrosu tarafından tayin edilir. Her insanın eşyaya tesir etme, eşya hakkında hüküm verme, malın alınyazısına birkaç satır çiziktirme yetki ve sorumu yoktur. Malın kaderinin tayininde topluluk idaresinin, yani

idareciler sınıfının üstünde ve dışında söz sahibi başka hiç bir kuvvet ve kaide yoktur. Tek diyalektik vardır: eşyanın diyalektiği.

Kapitalizm bir mal manisi rejimi, komünizm bir mal fobisi rejimidir. Birinde maldan ötürü gurur, öbüründe mala karşı, zillet. Biri «küçük tepeleri ben yarattım.» diyor; öbürü, «küçük tepeler beni yarattı.» diyor. Birbirine ne kadar zıt görülürse görülsün, bu iki ruh hali, aslında, ayni hasta ruhun, değişik şartlarda ortaya çıkmış iki halidir. Bir deli de bir bakarsınız, imparator olduğunu ilân eder; biraz sonra da oturur kundura diker.

Yani komünizm, içi dışına çevrilmiş kapitalizmden başka bir şey değildir ve bu yüzdendir ki pratikte bir devlet kapitalizmi şeklini almıştır.

İslâmda ise ayni malın üzerinde üç katlı bir mülkiyet vardır. Kişinin, cemiyetin, Allah'ın... Herşeyden önce mal Allah'ındır, sonra cemiyetindir, sonra kişinindir. Kişinin arzusunu cemiyet kaideleri, cemiyetin arzularını da ilâhî kaideler sınırlar. Bir malı, kişi gerekiyorsa Tanrı yolunda, cemiyet uğrunda harcamaya mecburdur. Müslüman, kendi malında, Allah'ın, cemiyetin ve öbür müslümanların hakkını yerine getirdikten sonra dilediği gibi tasarrufta serbesttir. Kapitalizmde insan ve mal bir benlik ve bencilliğin elinde. Komünizmde insan malın elinde oyuncakken, İslâmda mal insanın elinde bir fikrin ve inancın gerçekleşme vasıtalarından biridir.

Bu rejimler bir mal kompleksi rejimleridir. İslâmda ise mal duygusu, sadece içgüdüden ibarettir.

Komünistler, gizli ve açık yollardan, kâh İslâm rejimini, komünist veya sosyalist bir rejim olarak gösterip sonsuz prestijden faydalanmak isterler; kâh, kapitalist düzenle İslâmi düzen ayni şeymiş gibi göstererek onun zaaflarını da İslâma mal etmek ve böylece İslâmı yıkmak isterler. Bazı aydın karalamaları da bu kadar birbirine zıt hükümlerdeki kötü niyeti göremez.

İslâmın kendine mahsus bir mal anlayışı, bir mülkiyet telâkkisi vardır. Ve bu telâkki, komünizme de, kapitalizme de uzaktır. Onların birbirlerine olan uzaklıklarından daha çok onlara uzaktır. O, dünyanın en tabiî ve en orjinal rejimi olarak, komünizmden olduğu gibi kapitalizmden de ayrı, ikisinden de, karşılaştırılmayacak kadar üstün, tek ve mutlak hakikat görüşüdür.

Komünistler ne kadar çok ve ne kadar hileli çalışırlarsa çalışsınlar, hakikat ergeç meydana çıkacaktır. Çünkü: «Hak geldi. Batıl mahv oldu. Çünkü; batıl ergeç mahv olmağa mahkûmdur.»

DİN VE İKTİSAT

Millî gelirdeki artış iktisat literatüründe, iki kesimde, iki sebeple olur: Çoğaltan emsali ve hızlandıran prensibi.

Çoğaltan emsali, toplumun yekûn millî gelir artışındaki pozitif motiftir; hızlandıran prensibi de negatif motif. Biri, gözle görünen ve elle tutulur, büyüyüş, canlanış ve gelişme yönünün özelliği, öbürü, gözle görünmeyen plânın sancısıdır. Biri, iktisadın iç dinamiğinin, öbürü dış dinamiğinin mantığıdır. Birinde yapının kendisi, öbüründe çevresi konuşur. Millî gelir gelişimini manialı bir at koşusuyla açıklamaya kalkarsak, çoğaltan emsali, atın koşu kabiliyeti, jokeyin ustalığı ve atın yetiştirilmesinin, düz yöndeki kullanılışı, hızlandıran prensibi de maniaları aşma ve atlama, yokmuşçasına davranma tekniği, yani, dalgalardaki başarı yanklarıdır. Biri dikine, biri boyuna bir hareketin adıdır. Biri zaman içindeki millî gelir çoğalış prensibi, biri de ondaki millî gelirin fiilî ve farazî tükenişlerinin önleniş alternatifleri topluluğudur.

İşi klâsik iktisat teorileri açısından düşünürsek,

çoğaltan emsali, istihsalin, hızlandıran prensibi de istihlâkin, millî gelir artışında, «en az kayıp» veya «en çok fayda» esaslarına göre ayarlanışıdır.

Çoğaltan emsalinin istihsaldeki ve hızlandıran prensibinin istihlâktaki teknik ve iktisadî işleyişinin mekanizması iktisat ilminin teorik bir meselesidir. Bizim üzerinde duracağımız nokta, meselenin psikolojik ve sosyolojik, yani meta ekonomik yanıdır.

Nasıl üstünde jokey olmayınca en birinci atın bile bir at koşusunda değeri, hattâ yeri yoksa, insan unsuru elverişsiz bir ekonominin, sırf madde hareketleri olarak bir anlam ifade etmeyeceği açıktır.

İnsanın eşyaya hüküm ve tasarrufu demek olan hızlandıran prensibi doğrultularında başarı, insanın dış şartları kadar iç şartlarına bağlıdır. Hele zengin bir ülkenin uyuşmuş halkına karşılık bir çöl bölgesinin uyanık ve yılmaz topluluklarının yaptığı tarihî tecrübeler ve elde ettikleri harikadan sonuçlar isbat ediyor ki, insanın iç şartı, optimizmi, huzurlu ve inançlılığı, sonsuza inanışı, eser bırakma ve kâinatta silinmez izler çizme aşk ve coşkunluğu, dış şartlardan, yani eşya şartlarından daha önemlidir.

Bu açıdan, bir ideal olarak değil, ama var oluşunun kaçınılmaz bir sonucu olarak, din, insanın iç şartının tek ve gerçek kefili, hazırlayıcısı, köklü ve sürekli kılıcısıdır.

Tarihte din adını alan insan oluşlarına bakılırsa, Doğu dinleri Taoizm, Brahmanizm, Budizm, yani Wu-Wei (hiç bir şey yapmamak), nirvanaya varış (sıfırın ve hiçliğin ideal oluşu), madde çerçevesin-

de bir nevi, sadece hızlandıran prensibini, hem de sonsuza kadar uzatıp mübalâğa ederek çalıştırmak, sonuç olarak insanın yarı zuhur imkânı olan maddî çıkış, doğuş ve görünüşlerden insanı mahrum etmekte; Batı dinleri ise, biri (Yahudilik) doğrudan doğruya kült haline getirerek, öbürü de (Hristiyanlık), kendi dışında ve Roma eziciliğinin verdiği vicdan huzursuzluğundan kolayca kurtararak, ruhun normal atılışı halinde değil, çılgınlığıyla sadece ve yalnız çoğaltan emsali prensibini işler halde tutmak yoluyla maddeyi kabartmakta, bir daha zaptedilmeyecek tarzda şaha kaldırmaktadır. O kadar ki, esasında istihlâktaki tasarruf yoluyla geliri arttırma olması gerekirken, Batıda, tam tersine, istihlâkin artışıyla istihsali ve dolayısiyle geliri kırbaçlamak şekline sokulmuştur. Bu da sonu gelmez paradoksal bir seri doğurmakta, istihsal istihlâki; istihlâk artışı istihsali kamçılaya kamçılaya gitmekte, insanda hafakan doğurucu bir yetersizlik ve bitmeyen işler, kırık ve yarı senfoniler duygusunu uyandırmaktadır. Böylece Doğu dünyası ölü, durgun ve hareketsiz bir dünya, Batı dünyası ise, bir kantite, hattâ kantite çılgınlığı dünyası olmuştur.

İslâm ise, ruhî değerlerin önceliği (prioritesi) olmak şartıyla, iki prensibi birden çalıştıran, çoğaltan emsaliyle maddî varlığı artırırken, koyduğu lüksün ve israfın haram oluşu, tasarruf prensipleriyle bir nevi marjlı ve realist bir istihlâk eşitliği kurarak, hızlandıran prensibine yeni bir anlam veriyor ve onunla maddenin çoğalışını kontrol altına alıyor. Ve böylece, ruhça ve maddece ideal bir dünyanın ve sitenin temellerini atıyor.

İSLÂM VE SAVAŞ

Savaş, tabiat çatışmalarının insanlar arasına kaymış ve tarih içine uzamış bir biçimidir. Ütopya ve fantazyalar hariç, insan durumunun söz konusu olduğu her yerde, onu bir veri olarak almak, onu, insanî şartların başlıcalarından saymak gerekir. Hıristiyanlığın her konuda ve durumda olduğu gibi, savaş probleminde de, realiteden kopuşu, kaçışı, devekuşu davranışı, hayâllere sığınışı, hülyalara kapılışının yanında, İslâm onu bir gerçek olarak kabul etmiş ve kontrol altına almıştır. Hıristiyanlık teoride savası inkâr ettiği için pratikte ona karşı en ufak bir barikat kuramamıştır. Nitekim, Roma Devleti'ni legalize etmekten (meşrulaştırmaktan) başka bir şeye yaramamıştır. Hıristiyanlık-Roma çatışması. Roma Devleti Hıristiyanlığı resmen kabul ettikten sonra da insanları ezmeğe devam etmiştir. Roma imparatorluğu'nu yıkan hıristiyanlık değil, ırklar akını ve İslâmın vuruşlarıdır. Hıristiyanlığın genel ve her zaman geçerli bir kaide gibi va'zettiği, aslındaysa yalnız haksız ve zalim zorbalar için doğ-

ru olan, «kılıçla kalkan kılıçla helâk olur» paradoksu, bizzat hıristiyan devletler ve ırklar tarafından kaale alınmamıştır. Roma kılıca dayanır. Haçlı seferlerine çıkan hıristiyanların tek güveni kılıçtı. Nitekim Selâhaddin-î Eyyubî'nin ipeği bile ikiye bölen kılıcıyla temizlenmişlerdir. 17 nci yüzyıldan bu yana Doğuyu sömürmek için savaşın her türlüsü, hıristiyan batılıların sık sık randevu verdiği bir dost olmuş, nihayet 20 yıl ara ile iki cihan savaşının çıkarıcıları, dünyayı yok olmanın önüne getiren insan kavurucu silâhların, teknik ve usûllerin bulucusu yine hıristiyan batılılardır. Böylece, teoride, savaşı reddeden hıristiyanlık, pratikte, bütün insanlığı savaşta yok etmenin her yönünü, her türlüsünü denemiş, her imkânını kullanmıştır. Bugün, komünistler de dillerinden «barış» kelimesini düşürmedikleri halde, dünya ihtilâllerinin, yakış ve yıkışlarının, bölge ve iç savaşlarının tek sorumlusu, çıkarıcılarıdır. Üçüncü bir dünya savaşı da, pek muhtemel olarak, bu iki savaş düşmanı(!)nın yüzünden ve arasında çıkacak ve belki de insanlığın ve muhakkak olarak da bu çağ şartlarının sonu olacaktır.

İslâm, savaşın büyük bir realite olduğunu, onu görmezlikten gelmenin faydasızlığını sonuna kadar bilen bir mutlaklık görüşü olarak, inkâr ve red gibi hayalî ve fantastik yollara kaçacağına, realitenin ta yüreğine doğru yürümüş ve her meselede olduğu gibi onu da şahdamarından yakalamıştır. Savaş kaçınılmazdır. Ama, savaş bir ideal değil, hakikat idealini inşa ediş vasıtalarından, kesin sonuç alan vasıtalarından biridir. Mesele savaşı değerlen-

dirmek ve anlamlandırmaktır. Savaşı uslandırmak, kontrol altına almaktır. Savaş için savaş yok, sulh için, hakikat için savaş vardır. Ve bu savaş, insan ruhunun sağlık durumudur. En lirik, en romantik, en günübirlikten kurtuluş, en sonsuza yapışık, en çok nefsten arınış halidir. Allah yolunda can vermeğe kadar gitmek, savaşın ancak kutsal yola adanması, yani cihad, müslüman idealistlerin fedakârlık ve feragatlarının ufkudur. Savaştan önceki müslümanla, savaştan sonraki müslüman arasında, büyük din dereceleri farkı vardır ki, harpten önceki müslümana göre, harpten sonraki müslümanın durumu, su verilmiş bir çeliğin ham demirden, ateşte pişmiş çömleğin topraktan, yüksek fırında eriyip saflaşmış madenin, yeraltındaki maden taşından farkı kadar fark vardır. Kılıçlar savrulur, atlar fırlar, bombalar patlar, ölüm ahtapotlar gibi insanı çepçevre sararken, müslüman, mutlakın bahçesinden kan damlayan çiçekler devşirir. O şehid olur; görünmeyen dünyayı görür olur; eşyanın zarı çatlar ve alelade şartların tiftiği atılır. Gazi olur; gerilerdeki müslümanlara, alpinistlerin kimsenin çıkamadığı dağ uçlarından devşirip getirdiği eşsiz kokulu ve görülmemiş renkli, tadılmamış ballı bitkiler örneği, harikalardan, garip, yabancı, fakat ölüm ve sonsuzluk ıtırlarıyla ıtırlı, desenleriyle desenli buketleri getirir. Savaş zemzemleri saçar yeni doğan ışık başlı müslüman çocuklar üstüne...

Savaş, nasılsa öyle kendini hıristiyanlığa kabul ettirmiş ve onaylatmıştır. Müslümanlıksa, savaşı olduğu gibi kabul etmemiş, aksine kendini savaşa kabul ettirmiştir.

İslâm, çıkışında, bir Doğu imparatorluğu olan Fars ve bir Batı imparatorluğu olan Bizans vardı. Bu iki devlet de, insanlığı köle edinmek idealini besliyordu. Mısır, Suriye, Irak, Anadolu gibi ülkeler, bura halklarının değil, ya Bizans, ya İran'ın idaresinde bulunuyordu. İslâm bu iki imparatorluğu yıkmakla, Ortadoğu, Afrika ve Asya halklarının köleliğine son vermiş, kendi kendilerini idare etme yolunu açmış, onları istiklâllerine ve hürriyetlerine kavuşturmuştur. Doğu ve Batı emperyalizmine son vermiştir. Bu savaşları, İslâmın önderliğiyle halkların gerçek ruh, toprak ve siyasî, iktisadî istiklâllerine kavuşması tarihî olaylarının topluluğu olarak yorumlamak gerekir. Yoksa şaşkın misyoner mantığıyla, her meseleyi sistemden ve tarihten tecrit ederek, işi sadece bir insan öldürme gibi görme ve gösterme, kötü niyetlerin anıtı, Eyfel kulesi olur. Misyoner mantığı ister ki, doğudaki ve müslümandaki savaşçı ruh ölsün ve zalim, sömürücü, dini sadece bir maske gibi saklayan batılı onu ebediyete kadar kölesi olarak tutsun.

Savaş, İslâmladır ki, nefs için değil, nefse karşıdır. Hattâ tarih içindeki nefs ünitelerine bile. Cihat, dış zulme açılan savaştır; büyük cihat ise iç zulme karşı. Biri ferdî ve psikolojik, öbürü insanlık için, tarihî ve sosyolojik bir temizleme işinin adıdır. Nehyi anil münkerin pusatlanışı, donanışı ve taarruz adıdır. Emri bil marufun kılıç ve kalkanıdır savaş. Eski deyişle, efradını cem için ağyârını mendir. İslâm savaşla insanları dine zorlamaz. Sadece kendisiyle insanlık arasına gerilmiş zulüm ve küfür, yanlış inanışlar ve zorbalıklar perde ve engelle-

rini ortadan savaşla kaldırır. Bu engel ortadan kalktı mı, ondan sonra insanı dine inanıp inanmamakta serbest bırakır (Dinde zorlama yoktur kutsal ölçüsüne uyarak). Bundan sonra fikrî dönem başlar, İslâm savaşçılarının, tam düşmanını öldüreceği sırada, ona şahadet teklif etmeleri, onu ölüm korkusu altında müslüman olmaya zorlamak değil, sırf zorbaların zoruyla savaşa katılmaya mecbur olmuş bir müslümanı, savaşın olağanüstü şartları içinde de olsa, öldürmek gibi bir duruma düşmemek gibi çok ince, bir insanoğlunun vicdan hürlüğüne saygı, her yerde ve her şartta saygı anlamı taşır.

İslâm bakımından, toprak için, mal için, fayda için, dünya için savaş yok, sadece Allah için, hak ve hakikat için, gerçek insanlık için savaş vardır. Hakkı, adaleti, insanın gerçek dini bulma imkânını yok eden zorbaları ortadan kaldırarak, insanları gerçek hürriyetlerine kavuşturmak ve onlarla tam bir hürriyet içinde ilgi kurmak, kendi mesajlarını ona ulaştırmak için savaşı zarurî görür İslâm. En hayatî bir haberi, ilgilisine ulaştırmak için yollarda karşısına çıkan her engeli söken, haydutları tepeleyen şimşekten hızlı bir süvari gibi...

DOĞU, BATI VE İSLÂM

Aklın iki büyük prensibi: aynilik (yeni adıyla özdeşlik) ve tenakuz (yeni adıyla çelişmezlik) prensipleridir. Tarihe aklın bu prensipleri açısından bakarsak, dünya kıtaları arasında bir mantık iş bölümü bulunduğunu görürüz: Doğu, yani Asya (en saf haliyle Çin ve Hint), aklın özdeşlik yani aynilik prensibi etrafında kümelenmiş, çelişmezlik prensibini latan halde, bir körbarsak halinde, sırf, özdeşlik prensibinin bir ayarlayıcısı olarak kullanmışken, Batı yani Avrupa, çelişmezlik prensibinin yöresinde dönmüş durmuş, özdeşliği bir değişmenin ekseni, nirengi noktası olarak kullanmıştır. Bu yüzden, Doğu için ideal eskidedir, mükemmellik eskiye yaklaşıldığı ölçüdedir; Atalar vardır; Oğulun tek işi atalara uyma, şahsında ataları gerçekleştirmektir. Din, Ata'lar dinidir. Atalar ilâhlaştırılır (Konfüçyüs ahlâkı); En büyük fazilet, hiç bir şey yapmamak, Wu-Wei'dir (Taoizm Prensibi). Hayatın sonu ve ideal noktası, ulaşılması gerekli son nokta, Nirvana, yani yokoluş, hiçleşme, yani sıfırdır (Budizmin temeli). Hiç değişmemek, statik durum: Doğulunun yüzyıllarca çalışması bunun için-

dir. Batı ise, bunun aksine yenicidir, hakikat geçmişte değil gelecektedir (A. Gide ve R. M. Rilke). Hakikat yoktur, yapılır (W. James). Doğu mutlakçı olduğu halde Batı rölativisttir. Bu yüzdendir ki, din mutlak bir sistem olduğu için, Batı dinini bile Doğudan almıştır. Buna karşılık, Batı, eşyadaki rölativiteleri tesbit demek olan müsbet ilimlerin ve onun sonucu tekniğin sahibi oldu. Tarih, Batıya göre, inkılâpların (revolüsyonların) tarihidir. Doğu için, gerçek ve değer, hiç değişmemekte ölçüsünü bulurken, Batı için değişmekte, sadece ve boyuna değişmekte bulur. Yani bir oluş veya varlık, Doğuda, değişmedikçe ve değişmediği ölçüde, Batı'da ise, değiştikçe ve değiştiği ölçüde, değişebildiği kadar doğru, güzel, iyi ve değerlidir.

İslâm, bu anlamda ne doğulu, ne batılıdır. Onların dışında ve üstünde, kendi başına var, suigeneris, aklın iki prensibini de yapıları ve şiddetleri ölçüsünde çalıştıran, temelinde özdeşlik prensibini bulundururken çelişmezliği bir yapı prensibi olarak koruyan, mutlakçılık ve rölativizmin altın sulh noktasını yakalamış, geçmişle gelecek arasına soylu çelik köprüyü kurmuş bir din ve dünya görüşüdür. Doğu bir akıl miyopluğu, Batı bir akıl hipermetropluğu iken, İslâm, sıhhatli bir aklı kucaklar. Bu yüzden, doğru görmek için, Doğunun, bir Batı gözlüğü, Batının da bir Doğu gözlüğü takması gerektiği halde, İslâmın ve müslümanların, ne Doğu ve ne Batı gözlüğüne ihtiyacı vardır. İslâm, hakikati çıplak görmek demektir. Doğu özdeşlik ve Batı çelişmezlik demekken, İslâm, gerçek ve tam akıldır.

Doğu sadece anatomi ve batı sadece fizyoloji

iken, İslâm canlı vücuttur. Diğer bir deyişle, Doğu natürmort, Batı non-figüratif, İslâm, portre'dir.

İslâmı, sırf doğulu ve sırf batılı veya ikisinin uyuşması saymak yanlıştır, İslâm ortadadır, ortalama değildir. Doğunun ve Batının yanında Orta, Sağ ve Sol diye adlandırılan Kapitalist ve Komünist dünyalar yanında Orta; Hıristiyanlıkla Yahudilik ifratlarının ortasında Orta; Tanrıtanımazlıkla çok tanrıya tapıcılık arasında bir Allah'a inanıcılık olarak Orta. Ne ifrat, ne tefrit, Orta. Başın ve yüreğin, bir vücudun simetrik yapısında, eksen etrafına düşmesi gibi orta.

Doğu ve Batı, gerçeğin sağa ve sola sapmaları olduğu, biri aklın sağına, öbürü, aklın soluna toplandığı için, gerçek Ortadadır.

Bütün yönler, Orta içindir. Sağ ona göre Sağ, Sol ona göre Soldur. Doğu ona göre Doğu, Batı ona göre Batıdır.

«Bu din garip geldi, garip gidecek» kutsal tesbitinin tarihe uygulanmasının kaçınılmaz sonucu, İslâmın, istiklâlidir. Batı fikir adamlarının aldandığı en büyük nokta, İslâmın, herhangi bir doğu sistemi olduğunu sanmalarıdır.

Bizden öncekiler, kendilerini, İslâmla yetinmeyip bir parça doğululaştırdıkları için kültürümüzü, medeniyetimiz ve gücümüzü kaybettik.

Bizler de kendimizi, hep batılılaştırmak, boyuna batılılaştırmak istediğimiz için bir türlü gerçek ve sağlam bir kültür ve medeniyet gücünü elde edemiyoruz.

- SON -

İçindekiler

7 Din
12 İnkâr Hakkı
17 Kelime-i Şehadet
19 Ölümden Sonra Dirilme
24 Ölürken
27 İnsanüstüler Bölgesi
31 Gerçek Haberciler
35 Kitap
39 Kader
47 Şehrin En Yüce Yerinde
51 İdeal Tapınma
55 Samanyolunda Ziyafet
58 Oruç ve Çocuk
61 Orucun 24 Saati
64 Orucun ömrü
68 Betonları Kıran Oruç
70 İki Yasak
73 Mübarek Mekân.
76 Altın Gece
78 Kısasta Hayat
83 Sitemizde Eşitlik
87 İslâmlıkta Mal
90 Din ve İktisat
93 İslâm ve Savaş
98 Doğu, Batı ve İslâm